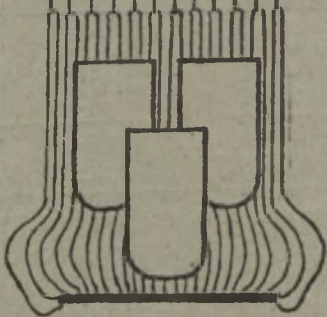
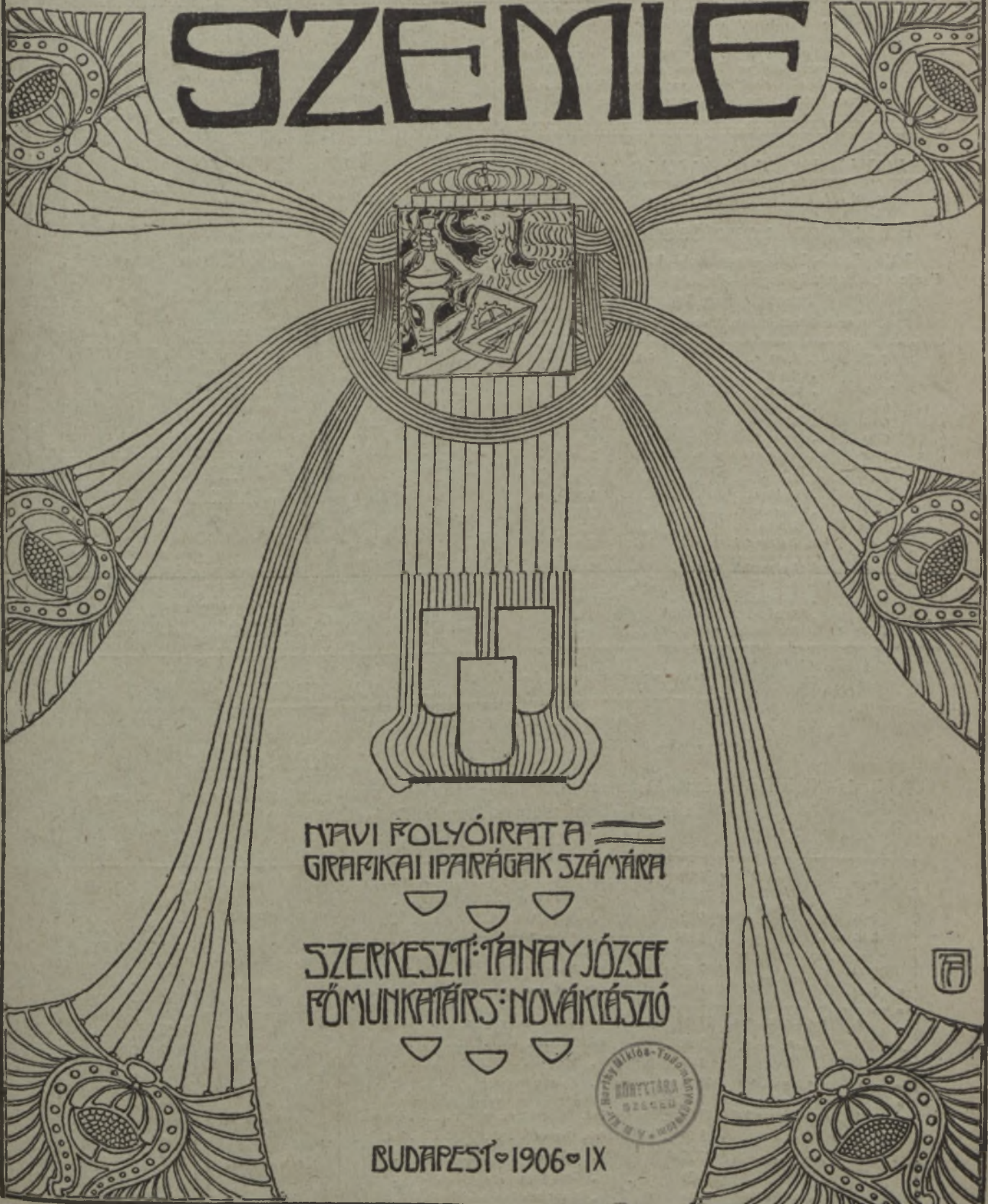
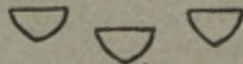

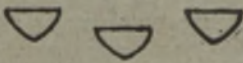
GRAFIKAI SZEMLE

NAVI FOLYÓIRAT A
GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐ: TÁNAY JÓZSEF
FŐMUNKATÁRS: NOVÁK LÁSZLÓ

BUDAPEST 1906 IX

Éppen most jelent meg!

A Könyvnyomdászok Szakköre tanfolyamainak 1905—1906. évi Értesítője.

Szerkesztették
Tanay József és Novák László.

230 oldal, rendkívül hasznos tartalommal. Ára 1 korona, vidékre 1 korona és 10 fillér. Megrendelhető a Grafikai Szemlé kiadóhivatalában: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. szám.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK.

Érvényes 1906. évi május hó 1-től.

Közvetlen vonatösszeköttetés

Paris—Basel—Zürich—Innsbruck—Wien—Budapest,
Berlin—Budapest, Budapest—Belgrád (Saloniki)—Sófia és
Konstantinápoly között.

Bruck-Királyhídon, illetve Ruttkán át.

8 35	ind. Paris	érk. A	11 35	naponta
7 30	Basel		4 12	
10 22	Zürich		2 10	
6 30	Innsbruck		7 10	
8 05	Wien Wb.		7 35	
8 50	Wien Stb.		6 45	
1 45	érk. Budapest k. p. u.	ind.	2 10	
4 39	ind. Berlin	érk.	11 22	
10 05	Breslau		5 58	
1 12	Oderberg		2 57	
5 58	Ruttka		10 30	
12 40	érk. Budapest k. p. u.	ind.	3 30	
3 20	ind. Budapest k. p. u.	érk.	1 00	
10 33	érk. Belgrád	ind.	5 41	
9 38	Saloniki		6 00	
11 18	Sófia		5 53	
7 19	Y		8 00	

Közvetlen gyorsvonati összeköttetés Budapest és Wien,

valamint a magyar királyi államvasutak és az azon túl fekvő csatlakozó vasutak alatt megnevezett főállomásai között.

8 50	2 10	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 45	7 10
1 50	6 45	Yérk. Wien Stb.	ind. B	8 50	2 10
7 35	1 50	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	2 10	9 50
3 56	10 17	Yérk. Graz Sb.	ind. B	5 40	1 10
7 10	3 30	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	12 40	9 10
1 47	10 30	érk. Ruttka	ind. B	5 59	2 45
	5 56	érk. Breslau	ind. B	10 05	5 08
	11 23	Yérk. Berlin (Friedrichstr.)	ind. B	4 39	11 31
7 40	2 15	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 30	10 10
12 25	7 26	érk. Kassa	ind. B	1 10	8 01
3 28	10 14	Yérk. Csozba	ind. B	1 20	8 01
7 40	2 15	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 30	10 10
2 58	11 12	érk. Munkács	ind. B	4 08	2 21
10 50	10 50	Yérk. Lemberg	ind. B	6 35	7 30
7 25	2 35	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 50	9 35
12 04	2 24	érk. Debrecen	ind. B	8 57	4 30
2 12	5 45	érk. Szatmár-Nemeti	ind. B	8 42	2 16
4 31	9 50	érk. Máramarossziget	ind. B		11 58
10 50	4 40	Yérk. Stanislan	ind. B		5 55
7 25	2 35	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 10	8 35
12 12	5 54	érk. Arad	ind. B	3 33	4 16
4 27	11 18	érk. Gyulafehérvár	ind. B	3 57	11 38
	11 30	Yérk. Bukarest	ind. B	15 00	
7 25	2 35	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	7 50	1 50
5 15	10 32	érk. Kolozsvár	ind. B	11 10	5 28
	5 30	Yérk. Bukarest	ind. B	8 50	12 59
7 00	3 20	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 00	10 00
12 20	8 37	érk. Ujvidék	ind. B	7 56	4 30
	10 38	Yérk. Belgrád	ind. B	5 41	
8 00	6 50	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	8 50	9 05
2 17	1 36	érk. Zágráb m. a. v.	ind. B	1 50	2 18
7 55	7 10	Yérk. Miume	ind. B	8 00	8 10
8 00	3 00	ind. Budapest k. p. u.	érk. A	1 30	9 05
12 48	7 32	Yérk. Pécs	ind. B	8 22	3 44
	3 20	ind. Budapest k. p. u.	érk. A		1 00
	6 36	érk. Szabadka	ind. B		9 51
	11 40	érk. Hosna-Brod	ind. B		4 56
	9 14	érk. Sarajevo	ind. B		7 40
	10 15	Yérk. Gravosa	ind. B		7 00
8 00	3 00	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	1 40	7 00
12 06	7 00	ind. Wien Stb. I (Marcheggen)	érk. B	9 05	3 00
1 06	7 55	Yérk. Wien Nb. I (St.)	ind. B	8 00	2 25
7 20	6 55	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	9 25	9 45
1 33	12 24	érk. Zsolna	ind. B	3 45	3 14
10 35	5 55	érk. Breslau	ind. B	10 05	6 10
5 28	11 32	Yérk. Berlin (Friedrichstr.)	ind. B	4 39	11 31
9 40	2 25	ind. Budapest ny. p. u.	érk. A	1 15	6 30
2 35	8 00	érk. Temesvár-József	ind. B	7 50	1 23
6 30	11 40	Yérk. Bukarest	ind. B	5 55	10 25

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK.

Érvényes 1906. évi május hó 1-től.

Közvetlen vonatösszeköttetés

Paris—Ostende—Wien—Budapest—Belgrád—Sófia és Konstantinápoly (illetve Orsova—
Bukarest—Constanza és Konstantinápoly) között.

Marcheggen át.

8 35	naponta	ind. Paris	érk.	7 33	11 35
8 05	naponta	ind. Ostende		9 52	naponta
8 05		ind. Wien Wb.		8 00	
		ind. Wien Stb.		7 10	
10 00	naponta	ind. Marchegg	érk.	6 00	6 18
1 40	kedd, csüt., vas. szerd., pént., csüt., szomb., kedd	érk. Budapest ny. p. u.	ind. A	1 00	3 00
		ind. Budapest ny. p. u.	érk.	10 55	naponta
		érk. Belgrád	ind.	4 17	
		Sófia		8 15	
	Konstantinápoly		3 16		
2 25	szerda, szombat	ind. Budapest ny. p. u.	érk. B	12 50	1 15
12 58	csüt., vasárnap	érk. Orsova	ind.	3 15	2 58
11 40		Bukarest		7 28	5 55
		Constanza		2 25	
	péntek, hétfő	Konstantinápoly (gőzhajó)		10 00	
				kedd, szombat	

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér

Szaktanfolyamaink.

A Könyvnyomdászok Szakköre válaszmánya a közelmúlt napokban a következő értesítést küldte széjjel a jövő szaktanfolyamokat illetőleg:

„A Könyvnyomdászok Szakköre továbbképző tanfolyamainak új tanítási esztendejét ismét négy ciklusra osztva, ezek elsejét e hó 30-án kezdjük meg. E ciklus most három tanfolyamból áll, s ezek közül is kettő párhuzamos. A tavalyi speciális tanfolyamok jó részét beolvasztottuk a „tipográfiai vázlatkészítés és mesterszedés“ című, az egész tanítási éven folytatólagosan végighúzódnó nagyobb szabású tanfolyamba, s ezenkívül a gépmester szaktársak számára is szerveztünk jelentékenyebb, nagy eredményekkel kecsegtető tanfolyamot.

A szeptember hó 30-ától november hó 4-éig tartó első ciklusban e szerint a következő tanfolyamokat rendezzük:

I. Tipográfiai vázlatkészítés és mesterszedés. Minden vasárnap délelőtt 8 órától 10-ig.

II. Ugyanaz. Minden vasárnap d. e. 1/211 órától 1/21-ig.

III. Nyomtatás-technika. Minden vasárnap délelőtt 8 órától 12-ig.

A tanfolyamokon kívül időről-időre előadási sorozatokat rendezünk szakba vágó dolgokról, például a grafikai sokszorosító művészetek történetéről, a papírosról stb.; ezek idejét azonban esetről-esetre külön meghívókkal fogjuk tudatni a szaktársakkal.

A tanfolyamok előadói és munkavezetői karában elismert budapesti szakemberek foglalnak helyet; a tanítási programot pedig több esztendő tapasztalataink alapján állítottuk össze, különösen ügyelve arra, hogy az elméleti tudnivalók megismertetése mindenkoron a szükséges gyakorlati munka kapcsán történjék.

Amikor mindezt szaktársaink tudomására adjuk, kérjük őket, hogy ebben a maga nemében úttörő vállalkozásunkban tőlük telhetőleg segítségünkre legyenek. A tanfolyamokra való beiratkozások *Bozsik István* pénztárosunknál történhetnek már mostantól fogva is: vasárnapokon d. e. 9–12 óra között a körhelyiségben (Aggteleki-utca 2 a), hétköznapokon pedig déli 1/21 órától 1/22-ig a lakásán (VIII, József-

utca 23, II. 18). A beiratkozáskor 20 fillér fizetendő a látogatási könyvecskéért, 30 fillér az ebbe való okmánybélyegért, ezenkívül leteendő az augusztus 17-iki válaszmányi ülés által megszabott 2 korona és 40 fillérnyi biztosítéki összegecske is. A tanítás különben teljesen ingyenes lesz.“

A tanfolyami helyiségek a m. kir. órás- és mehanikai iskolában (Tavaszmező- és Szűz-utca sarkán) vannak. A vázlatkészítési tanfolyamokat az egyik első-emeleti rajzteremben, a nyomtatás-technikait a kísérleti nyomdában tartjuk.

A *vázlatkészítési tanfolyamok* tanítási anyaga az első ciklusban körülbelül a következő lesz:

Első nap (szept. 30): Vázlatkészítés haszna. Kézirat áttanulmányozása. Könyvcím mondattani taglalása. Vázlatkészítéshez szükséges eszközök. Vázlatpapiros. Futólagos ceruza-vázlatok (nyers vázlat). Vázlatkészítés. Betűk stb. átmásolása a mintakönyvből. Teljes kivitelű vázlat. A tervezés sorrendje. Vázlatpapiros nyirkosítása. Másolópapiros. Pergamynpapiros. Latin betűk. Francia antiqua. Angol antiqua. Vízfestékek. Ecsetek fajtái. Ecsetpróba. Ecsetek gondozása. Mértani vonalak meghúzása. Iskolai helyesírás.

Második nap (október 7): A könyv. A papíros szerepe tervezéskor. A nyomtatási fölület határainak hangsúlyozása. A kolumnák egyformasága. Betűmegválasztás könyvcímnél. Könyvcím egyöntetű betűkből szedése. Betű komolysága és könnyedsége. Szóközök egyenlő beosztása. Szóközi beosztás különbsége kompressz és ritkított szedésben. Sorok zárása. Számok vagy „A“ névelő a sor végén. Zárójelek alkalmazása. Papírosformátumok. Antiqua és mediaevalis közti különbség. Antiqua és mediaevalis összekeverése. Aquarellfestés technikája. Vízfesték hígítása. Körző kezelése. Kihúzó-toll kezelése. Oszlopos szedés. Táblázat kiszámítása.

Harmadik nap (október 14): A könyv. Könyvcím története. Boritékcím. A könyvbéli főcím boritékcímül való fölhasználása. Gyűjtőcím. Szennyfogó cím. Ajánló cím. Könyvbéli fejezetcímek elhelyezése. Könyvbéli fejezetcímek beosztása. Könyvgerinc. Béléspapiros. Fejléc elhelyezése. Oldalszá-

mok és oldalcímek. Jegyzetek. Jegyzetszámok és norma. Negyedréti könyvalak. Nyolcadréti könyvalak. Könyvpapíros. Könyv- és szövegbetű. Betűk olvashatósága. Födőfestékek a vízfestékek között. Aranymetszés. Aranymetszés arányainak meghatározása. Alapnyomatok használata. Haránt sorok a táblázatfejen. Függőleges sorok a táblázatfejen. Magánhangzók változásai.

Negyedik nap (október 21): A könyv. Könyvek margója. Lipcsei módra való címszedés. Modern címszedés. Tölcsérforma könyvcím. Könyvcímek sorainak oldalt való elhelyezése. Jelvény stb. elhelyezése a könyvcímen. A könyvcím súlypontja. Könyvcímek betűi. Látásbeli csalódások a sornál. Beosztás. A sorok hosszúságának aránya egymáshoz. Írásjelek elhagyása címeknél. Ábrák elhelyezése és beosztása. Cellulóz. Famentes papíros fehérsége. Lignin. Fapapíros tisztátalan tónusa. Papíros gyártójának meghatározása. Betűk távol-sági aránya. Lazur színek. Festékek fényállósága. Parallelogramma. Négyzet. Négyzet. Téglalap (oblongum). Mäser-lemez. Mäser-lemez véséséhez szerszámok. Rovatcímek a táblázatban. Vonalak a táblázatban. Táblázatszámok keresztben való szedése.

Ötödik nap (október 28): A könyv. Modern könyvkészítés. A könyvszedés iparművészete. A nyitott könyv két lapjának összetartozása. Könyvben vakatok alkalmazása. Könyv díszítésének egységes volta. Homloklécek. Inicialé. Záró dísz. Kolofon. Autóípiák alkalmazása a könyvben. Többszínűen nyomtatott könyvcím. Duodec. Oktodec. Gépsímaságú (maschinenglatt) papíros. Strukturás papíros. Vonalas klisék nyomtatásához alkalmas papíros. Ritkített szavak olvasása nehézségének az oka. Verzálisok ritkítása. Elsődleges (primér) színek. Másodlagos (szekundér) színek. Rombusz. Romboid. Trapéz. Mäser-, karton- stb. lemez fára ragasztása. Szedésnek, klisének átnyomása alapnyomati lemezre. Táblázatok oldalvonalai. Táblázatszedés kidagadása. Mássalhangzók változásai.

Hatodik nap (november 4): A könyv. Gerinc és könyvcím viszonya egymáshoz. A sorok egyforma megterhelése. A betűk nagyság- és színezetbeli kontrasztja. Árjegyzékek szedése. Vázlatkészítés árjegyzékek szedése előtt. Árjegyzékek bekerítése. Oldalcímek árjegyzéken. Szerves összeköttetés a fej és a láb, illetőleg szöveg között. Térelosztás látszólagos megváltozása brosurák oldalt való fűzése következtében. Tizenhatodréti. Huszonnegyedréti. Harminchatodréti. Papíros megrendelése. Papíros súlya. Papíros nyirkosítása. Sorok egalizálása. Harmadlagos (terciér) színek. Fehér festékkel való nyomtatás. Hegyes szög. Tompa szög. Mäser-lemez karcolása és vésése. Színes alapnyomat az árjegyzékeken.

A *nyomtatástechnikai tanfolyam* tanítási anyaga még nincs véglegesen megállapítva, annyi azonban bizonyos, hogy az oktatás itt is teljesen gyakorlati alapon fog történni.

Az önálló *előadási sorozatok* október hó 7-ikén kezdődnek meg ugyancsak az órá- és mehanikai iskola épületében. Szabó Róbert szaktársunk kezdi ekkor a *grafikai sokszorosító művészetek* ismertetéséről szóló, kiállítással kapcsolatos előadásait. E sorozat előreláthatólag öt egymás után következő vasárnapra fog terjedni s minden különösebb kötelezettség nélkül végighallgathatja Szakkörünk bármelyik tagja. Az előadások kezdete pontban 10 órakor.

*

És most folytatjuk az elmúlt tanítási esztendő tananyagának futólagos ismertetését:

IV. ciklus.

Tartama: 1906 február 26-tól április 8-ig.

1. **Tipográfiai vázlatkészítés.** Folytonos szedésmunkával kapcsolatos előadások minden vasárnap délelőtt 8 órától 1/210-ig. Előadó: *Löwy Salamon*. Hallgatók: Bressán Sándor, Burgheim Károly, Busay Balázs, Fried József, Gallay Pál, Gang Károly, Gondos József, Kovács Gyula, Naschitz Mór, Pick Béla, Rosenberger Ignác, Schwarz József, Somsay Ferenc, Teichner Jakab, Visy Imre; összesen 15.

A dekoratív vonal vastagságának van a nyomtatvány formátumához meg a szöveg sűrűségéhez, a papíros színéhez és a betűk nagyságához képest egy minimuma, amelyen alul nem dekorál, hanem zavar. Ezt, világos betűket föltételezve, nyolcadréti nagyságig tompafinom léniában állapíthatjuk meg. Kissé sötétebb betűk alkalmazása már egyponos fekete léniára, esetleg még vastagabbra teszi a dekoratív hatás elérhetésének föltételét. E tekintetben aztán ügyelnünk kell arra is, hogy ugyan mennyire esik a lénia a betűs szövegtől. Ha távolabb van tőle: a betű alapvonalainak s a vonalnak vastagsága között még csak lehet valamicske eltérés, de mentől közelebbre helyezzük a vonalat a betűhöz, annál inkább kell egyezniök vastagság dolgában.

A párhuzamos vonalból álló dísz is legközönségesebb ornamentális egységeink közé tartozik. Alkalmazása sokféle, de nem mindig kifogástalan. A két vonal közti hézagnak világosabb szedésképek dekorálásakor tágabbnak, sötétebbeknél szűkebbnek kell lennie. Szűkebb azonban semmiesetre sem lehet a hézag, mint aminő vastag a vonal. Az ilyesmi , amit hosszabb sortöltőknek szoktunk használni, határozottan hibás.

A hármas lénia alkalmazásáról is ugyanazt mondhatjuk, amit a kettőséről. De a hármas léniával bizonyos mértékben a plasztikusság látszatát is

elérhetjük, amit kerülnünk kell. Hogy munkánk a síkdíszítményes törvényeknek megfelelhessen, a három vonalnak egyforma vastagságúnak és egyforma hézagokat alkotónak kellene lennie. Így:

a plasztikára való törekvésnek még a látszatát is elkerülhetjük. Igaz ugyan, hogy legdivatosabb példaképeink, az angolok is sokat vétenek e most formulázott szabály ellen.

A sorok léniával való aláhúzása igen jó hatás-keltő eszköze a mesterszedőnek. Mindenesetre jobb, mint a vastag betűkkel vagy verzálisokkal való kiemelés. Vegyük csak szemügyre a következő példát:

A Könyvnyomdászok Szakköre által kiadott **MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE** új kötete 220 oldalon, díszes kötésben, 35–40 műmelléklettel ékesítve októberben jelenik meg.

De gustibus non est disputandum! Lehet, hogy akárhány mesterszedőnk jobbnak találja ezt a szedést az alantabb következőnél, de megjegyezhetjük, hogy legjelesebb művész-embereink egyértelműleg többre tartják az egyszerű aláhúzással elért hatást:

A Könyvnyomdászok Szakköre által kiadott **Magyar Nyomdászok Évkönyve** új kötete körülbelül 180 szövegoldal, díszes kötésben, 35–40 melléklettel ékesítve jelenik majd meg.

mint a vastagbetűs kiemeléssel elértet, különösen ha ez a kiemelés kurrens szövegben verzálissal történik.

A vonaldísz s általában az ornamentum tömörségének azonban a sor tömörségével is arányban állónak kell lennie. Egyszerű példa erre ez:

(Hibás.)

(Hibás.)

NÁDOR LAJOS   **NÁDOR LAJOS**

(Helyes.)

NÁDOR LAJOS

Vagyis: ügyelnünk kell arra, hogy a betűközök és a vonalköz arányos legyen.

Az aláhúzásra használt vonalnak vastagság dolgában meg kell egyeznie a fölötte levő betűk alapvonásainak vastagságával. A következő példában ez a viszony például nem elégítheti ki senki fiának a szépérzékét:

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

A vonal itt erőtlen s nem dekorálja kellőképpen a sort. Ornamentumot — ez esetben vonalat — pedig egyesegyedül akkor használjunk, ha az tényleg dekorál, vagy legalább is erősíti a hatást. De természetesen az ellenkező hibába sem szabad esnünk s az ornamentumnak a szöveg rovására nem szabad túlságosan nehéznek lennie. Ez utóbbi igen gyakori hibának kicsinyben ez volna a példája:

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

* * *

2. **Alapnyomati lemezek vésése.** Rajzzal és folytonos gyakorlati munkával egybekötött előadások minden vasárnap délelőtt 8 órától 1/2 10-ig. Előadó: *Kún Kornél*. Hallgatók: Batta Lajos, Czeiszing József, Enyedy János, Heller J. Kálmán, Kaufmann Dezső, Koczfál József, Kollár József, Kolozsvári Károly, Krausz Jenő, Lattera Nándor, Lenkei Alajos, Steininger Sándor, Thienschmiedt Ede, Walder Sándor; összesen 14.

Az állandó díszítő darabok vésésére alkalmas másik anyag a betű-, illetőleg stereotípiái fém. Bár egyszerűen ólomvésésnek nevezzük ezt az eljárást: a hozzá használt fém ne legyen puszta ólom, mert ez egyrészt nagyon puha s így hamar széjjelnyomódik, másrészt pedig majdnem a lehetetlenséggel határos a világosabb színeknek egyszerű ólomlemezekről való tiszta nyomtatása. Jó kemény stereotípiái fém kell e célra, olyan, amelyik 100.000-nyi nyomást is megbir. Bár az ilyen keményebb anyagnak a vésése elég fáradságos s különösen a kezdő el nem kerüli, hogy hólyagokat ne törjön tenyerén a véső: a cél érdekében nem szabad visszariadnunk a nehézségektől.

Maga az anyag, tudniillik a lemez, egyetlen filérünkbe sem kerül. Ma már a kisebb nyomdáknak is van stereotípiái készülék s cicerós vastagságú sima lemezt öntenünk nem nagy mesterség. Egyszerűen sima kartonlapot veszünk, beletesszük az öntőpalackba — úgy mint a matricát szokás — s lemezt öntünk róla. Legjobb e célra az elefántcsontkarton, amelyet azonban öntés előtt síkporral be kell kennünk, hogy a stereotíp-fém rá ne ragadjon. Ha a lemez kihült, előbb igen finom csiszolóvászonnal kell fölületének az esetleges egyenetlenségein segítenünk, azután sima palakóval csiszoljuk mindaddig, amíg tükrös simaságúvá nem lesz. A csiszolás munkáját különben elhalaszthatjuk esetleg a vésés után való időre is, amikor anélkül is újra meg kell csiszolnunk egy kicsinyt a lemezt.

Ha valami szedés nyomán készítjük a lemezt, a rajznak erre való átvitele történhetik a festékes levonatnak a fadúccok vésésénél leírt egyszerű átnyomása útján is; de ha rajzról van szó: a közön-

séges puha ceruza nyoma nem igen látszik meg a piszkosszürke színű lemezen s ezért ajánlatosabb az indigópapirosnak, vagy vörös krétával bevont papirosnak (közhasználatú német szóval: „Rötelpapier“-nak) segedelmével való átmásolás.

Az ilyen úgynevezett ólomlemezek véséséhez különleges szerszámok kellenek ugyan, de ezek beszerzési ára éppen nem mondható túlságosan nagy. Kell például: legalább is 1 karcolótű, 1 lombfűrész, 1 nagy véső meg egy kalapács, továbbá néhány lapos véső (1, 2 és 3 milliméternyi élszélességűek), meg néhány gömbölyű élű véső (szintén 1, 2 és 3 milliméter szélesek). Igen fontos az ólomvéséskor, hogy a vésők meg a karcolótűk nagyon élesek legyenek. Életlen vésővel meg tüvel a leggyakorlatibb vésnök sem tudna dolgozni; minduntalan kicsúsznának, amint hogy a véső megcsuszamlásának egyetlen oka az életlen volta. Mentől élesebb a szerszámunk, annál biztosabb a vele való munka, s egyszersmind annál kevesebb erőlködéssel is jár az. Ezért igen ajánlatos dolog, hogy munka közben állandóan valami jóféle fenékövet tartsunk a kezünk ügyében, hogy a vésők mindig borotvaélességűek lehessenek.

Ami a stereotíp-fémből öntött lemezek vésését illeti, ennek kezdőfogásai megegyeznek az egyéb anyagok vésésekor követett eljárással. A rajzot előbb karcolótűvel karcoljuk ki, azután 1 milliméter széles élű úgynevezett lapos vésőt veszünk elő s vele mintegy $\frac{1}{2}$ milliméternyire körülvéssük a konturt. Ha ezzel elkészültünk, egy másik lapos vésőt — 2 milliméternyi élszélességűt — keresünk elő a szerszámaink közül s vele az előbbi vésetet még jobban kimélyítjük. A kissé nagyobb üres fölleteket csak ezután emeljük ki, még pedig 3—4 milliméter széles vésőkkel. Ahol hajlós részek vannak, gömbölyű élű vésőt ajánlatos használnunk. A lapos vésőt nem szabad egyszerűen csak nekinyomnunk az ólomnak, mert így bizony nagy erőfeszítéssel is csak nagyon lassan haladhatunk előre. Legpraktikusabb kezelése a vésőnek — különösen a nagyobb fölletek kiemelésekor — az, amit a német „Trampollieren“-nek nevez. Ilyenkor a vésőt ide-oda mozgatva nyomjuk az ólomba. A gyakorlat különben szinte önmagától rávezeti erre a mesterfogásra az embert, s bár az első lemezeink vésésekor ugyancsak hólyagossá szokott lenni a tenyerünk: később játszi könnyűséggel vessük ki a nagyobb felületeket is, bár — cicerós vastagságú lemezeket föltételezve — az ilyen nagyobb felületek eltávolítása rendszerint a lombfűrészsel történik. Persze ennek a biztos kezeléséhez is gyakorlat kell.

A lombfűrésznek a használatát is gyakorlatból tanulhatjuk meg. Kezdetben — amíg nem tanultuk meg „érzés“-sel kezelni ezt a gyöngéd kis szereszt — egyre-másra törjük a penge. Később,

kellő gyakorlat után, ez persze mind ritkábban fordul elő.

*

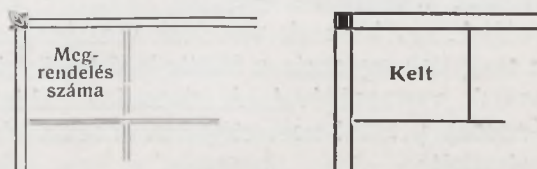
Mint már említettük is: előadó kiterjeszkedett az összes eddig alapnyomati lemezekül alkalmasnak talált anyagok megbeszélésére. Hogy a gyakorlati munka mindamelllett pusztán csak a Mäser-lemezek vésésére szorítkozott: ennek fő oka tanfolyamaink szegénysége, amennyiben kényszerülve voltunk a jó részben meglevő szerszámok és lemezek használatán túl nem terjeszkedni. Ez a látszólagos egyoldalúság azonban nem von le a lemeztvésési tanfolyam értékéből semmit sem. Aki a Mäser-lemezek vésését megtanulta: egy kis gyakorlat után már sikeresen dolgozhatik más anyagokkal is. A fő dolog az anyag tulajdonságainak megismerése, a vésők kezelésének gyakorlati úton való megtanulása és bizonyos kézi ügyesség elsajátítása. Aki ennyire jutott: a sujt kellő megválasztásának föltétele mellett sok-sok nyomtatványt díszíthet olcsó szerrel és elfogadhatóan. Különösen ha rajzolni is meglehetősen biztossággal tud: szinte beláthatatlan ez a tipográfiai munkakör, amelynek területére kimerészkedhetik.

A négy ciklusra terjedő tanfolyamon több mint 300 lemezt véstek ki a hallgatók. Vagy 180-at ki is állítottunk belőlük a tanfolyamok berekesztésével kapcsolatos évvégi kiállításon. Volt köztük ügyesebb meg esetlenebb kidolgozású munka vegyesen, de az itt-ott megnyilvánuló darabosság mellett is ott volt valamennyin a mesterségét szerető nyomdász-
nak a kezenyoma, ami bizonyos tekintetben művészi értékűvé tette a lemezeket.

***

3. Táblázatszedés. Folytonos szedésmunkával kapcsolatos előadások minden vasárnap délelőtt $\frac{1}{2}$ 10— $\frac{1}{2}$ 12 óráig. Előadó: *Stalla Márton*. Hallgatók: Fried Salamon, Heller J. Kálmán, Kaufmann Dezső, Kovács Gyula, Krausz Jenő, Németh József, Pelczner Gábor, Rosenberger Ignác, Schulhof Albert; összesen 9.

A táblázatok díszítésének módjai közé tartozik az ornamentális sarkok alkalmazása, a föliratoknak a táblázattal való ornamentális kapcsolatba hozása stb. Az első esetben kisebb sarokdarabkákkal enyhíthetjük a táblázat vonalainak ridegségét, mint például a következő esetekben is:

A táblázat esetleges címét, föliratát sokszor hozhatjuk némi ornamentális összefüggésbe a táblá-

zattal, s ez úgyszólván mindenkoron igen jól hat. Például:

Betűtörzsek méretei.

A betűtörzs megnevezése	Nagysága méterpontokban				
	Caston	Fournier	Didot	Haase	a lipcsei rendszer
	szerint				
Gyémánt	3·95	—	4·00	3·90	3·85
Gyöngy	4·55	4·60	5·00	4·85	4·80
Nonpareille	5·62	5·55	6·00	5·80	5·75
Kolonel	6·65	6·45	7·00	6·80	6·70
Petit	7·30	7·40	8·00	7·80	7·65
Borgisz	7·90	8·30	9·00	8·75	8·60
Garmond	9·10	9·25	10·00	9·70	9·60
Ciceró	11·25	11·10	12·00	11·65	11·50

Esetleg a táblázat felső és oldalsó vonalai mentén is futtathatunk valamely gyöngédebb lénia-dísz, például:

Könyvnyomdászok Szakköre tanfolyamai			
Mely évben ?	Elő-adások száma	Hall-gatók száma	Összes kiadás K
1901/2. tanévben	22	37	212·60
1902/3. tanévben	12	40	124·36
1903/4. tanévben	20	35	705·25
1904/5. tanévben	61	29	1655·55
1905/6. tanévben	245	142	1800·00

Ha hibátlan, jól összeillő lénia-állanak a rendelkezésünkre: igen sokszor szinte kedves hatásúvá tehetjük ilyenformán a legridegebb szövegű táblázatot is.

Hogy az itt bemutatott példákön kívül még tömérdek módot találhat a korrallal haladó táblázatszedő a táblák díszítésére: magától értendőik. S hogy az ebbeli alkalmat nem is mulasztják ma már mindig el: arra kitűnő példát adnak azok a modernebb árjegyzékek is, amelyeknek jókora tömegét elvégre is egész bátran a táblázatszedés munkafajtájába számíthatjuk.

*

A táblázatszedőtől gyakran megkövetelik, hogy valamely nagyobb szabású táblázathoz szükséges anyagnak a mennyiségét is előre meg tudja mondani. Az 1904—1905-iki tanfolyamon tartott táblázatszedési előadás főképpen e tárggyal foglalkozott, s a tavalyi Értesítőnk közölte is ez előadásnak a kivonatát, csak hogy — mint Lengyel

Albert kolozsvári szaktanfolyami előadó figyelmeztet bennünket — hibásan. A dolog annyira fontos, hogy nem térhetünk ki a hibás részletek itten való helyreigazítása elől.

A tavalyi Értesítő illető passzusa (28—29. old.) tehát helyesen a következően hangzanék:

„Nagyon egyszerű dolog a táblázathoz szükséges anyag kiszámítása, bár ha számokról van szó: a számítási művelet kulcsa a táblázathoz képest esetről-esetre változik. Nagyobb menetrendnél például megközelítő pontossággal kiszámíthatjuk, hogy annak megszedésekor körülbelül hány 1-es számra, hány 2-esre stb. lesz szükségünk. Kilométer-mutatónál is, meg egyéb, bizonyos számértéken túl nem menő táblázatoknál (például, ha a kilométer-mutató a legnagyobb számérték, vagyis legnagyobb távolság mondjuk 546) egy kis gondolkodás után könnyű szerrel kiszámíthatjuk azt. És e kiszámítás sokszor igen fontos. Ha például az ilyen 546 számértékig terjedő kilométer-mutatóhoz számokat kell rendelnünk: a számjegyeknek különböző mennyiségben kell a megrendelésben szerepelniök, mert ha valamennyinek egyforma a mennyisége, az 1-es, 2-ös, 3-as, 4-es meg 5-ös számunk hamarosan kifogy, míg a többiből talán rengeteg sok megmarad.

Az egyes számjegyek ilyenformán kiszámított mennyiségének súlyát is megadhatjuk a betűöntőnek. Tegyük föl, hogy félnégyzetre öntendő 10.000 darab garmond egyes számról van szó. Egy-egy számnak négyzet-fölülete $5 \times 10 = 50$ pont. $10.000 \times 50 = 500.000$ négyzetpont. Ezt elosztva 144-gyel (tehát a cicerós alapegységünkkel; $12 \times 12 = 144$): kiderül, hogy a szükséges 1-es számok összeszedve összesen 3472 négyzetcicerónyi helyet töltenek meg. 1000 négyzetciceró betű pedig rendszeren 3·6—3·8 kg. súlyú szokott lenni. Az utóbbi számot megszorozva a 3472-vel ($3472 \times 3·8 = 13·19$): megtudjuk, hogy a megrendelendő 10.000 darab 1-es számnak a súlya 13·19 kg., kerek számban pedig $13\frac{1}{2}$ kg. lesz.“

* * *

4. Szabadkézi és ékítményes rajz. Gyakorlati munka minden vasárnap délelőtt $\frac{1}{2}10$ — $\frac{1}{2}12$ -ig. Előadó: *Novák Alajos*. Hallgatók: *Alleram Antal*, *Busay Balázs*, *Ceising József*, *Enyedy János*, *Hegyí Dezső*, *Hevesi Károly*, *Kolozsvári Károly*, *Pénzes Sándor*, *Thienschmidt Ede*, *Vercsek Géza*, *Walder Sándor*; összesen 11.

Síkékítményes festéshez szilkéken meg egyéb aprólékos dolgokon kívül főképpen jó ecset meg jó vízfestékek szükségesek.

Az ecsetek jobbjai vidra-, nyest- vagy teveszőrből készülnek. Az utóbbiak olcsóbbak valamivel. Bevásárláskor az ecsetet mindig ki kell próbálni: vízbe mártjuk s aztán hüvelykujjunk körmére rányomjuk, majd pedig hüvelyk- és mutatóujjunk-

kal összenyomjuk; ha a szőrözet egyik esetben sem válik széjjel: az ecset jó. Egyes elálló szőröket pörköléssel távolítunk el a kissé nedves ecsetről. Apró ecsetek használata nem ajánlatos; a nagyobb fajta jó ecsetek is egészen alkalmasak a finomabb munkákhoz, s ezenkívül nagyobb fölletek befestését gyorsabban végezhetjük velök, ami elvégre is igen fontos dolog, már csak a tónus egyenletessége okáért is. Az ecseteket használat után jól ki kell öblögetnünk.

Ami a festéket illeti: a mesterszedő sok esetben közönséges nyomdai festéket is használhat vázlatnak s ékitményes rajzainak a kifestésére, s nagyjából ezt az eljárást kell a legpraktikusabbnak neveznünk, mert hiszen ilyenkor ugyanazzal a festékekkel dolgozik, amellyel későbbben esetleg a nyomtatás fog történni. Az ilyen nyomdai festéket azonban nem kencével, hanem terpentinnel kell hígítanunk; még így is sok időbe kerül, amíg az egyes részletek megszáradnak. Ez a lassú száradás az egyetlen gyöngye oldala az eredeti nyomdafestékek használatának.

Ha a mesterszedő nem dolgozhatik az eredeti nyomdafestékekkel: nem marad más hátra, mint hogy vízfestékeket használjon föl festési céljaira. E vízfestékeknek azonban sokféle fajtájuk van, olcsóbb és drágább, a szerint: milyen a minőségük. Művészeti célokra a tubusokban kapható híg vízfestékek (a Schoenfeld-, Windsor- és Newton-stb. félék) ajánlhatók, a mesterszedő igényeinek azonban az Anreiter- vagy Horadam-féle gombfestékek is tökéletesen megfelelnek. Különösen az előbbieket nagyon olcsók és mindenütt kaphatók.

Ákár nyomdai, akár pedig aquarell-festékekkel dolgozunk: a fődő festékeket sűrűn kell fölraknunk, de a túlságos vastag, pasztózus fölrakást kerüljük, mert hiszen ez a nyomtatási technikában lehetetlen. Már pedig e technikának sajátosságait nem árt már a vázlatok stb. készítésekor is figyelembe venni.

A vízfestékekkel való sík-ékitményes festésnél (a tipográfiai vázlatok készítése is ide sorozandó) a következőképpen járunk el:

A tiszta, egészen kész rajzot alsó felével valamely vízfelületre tesszük, úgy hogy a rajz felőli lap ne merüljön alá, de azért az egész papiros nyirkossá legyen.

Erre aztán rátesszük a rajzlapot a tiszta rajzdeszkára, vagy valamely más alkalmas helyre. Később, festés közben, ezt a nyirkosítást ajánlatos mindannyiszor megismételni, ahányszor a papiros megszáradt. A nyirkosítás különben csak arra való, hogy a festéknek festés közben való száradását késleltessük, s így tisztább, egyenletesebb tónusokat érthessünk el.

Iskolai ékitményes festéskor a rajzlapot táblára

ragasztják, s a nedvesség okozta dudorodásait simogatással és kifeszítéssel igyekeznek eltüntetni. Nagyobb igényű akvarell-munkáknál igen ajánlatos ez a dolog, de a nyomdász-ember — kinek sokat és gyorsan kell dolgoznia — aligha kerithet erre minden egyes esetben időt. Hiszen a papirosválasztás dolgában is többnyire meg van kötve a keze, s az akvarell-festéshez való különleges papirosok helyett igen gyakran — például borítéktervezetek csinálásakor is — be kell érnie a félig enyvezett eredeti színes nyomtató-papirossal.

A festék fölhígítása, ha erősen hígított színről van szó, úgy történik, hogy a befestendő terület nagyságához képest több vagy kevesebb vizet öntünk a szilkébe, belemártjuk az ecsetünket, s ezzel a gombfesték fölületét föloldva, az ecsetet minduntalan visszavisszük a szilkébe, addig amíg a szilkében levő víz a szükséges színárnyalatot el nem éri. A színt egy az eredeti rajzpapirossal meg egyező színű s minőségű papirosdarabon kipróbálva, ha jónak találjuk: megkezdhetjük a festést.

A festést mindig a rajz felső felén kezdjük, s lehetőleg iparkodunk vele, hogy még a festék megszáradása előtt elkészüljünk egy-egy részlet befestésével. A festék száradását különben — mint már említettük — a papiros nyirkosan-tartásával késleltethetjük. De ha már a festék valamely tónusrészleten megszáradt, ne menjünk rá újból az ecsettel, nehogy foltos legyen az illető tónus. Inkább hajszálnyira távolabb maradjunk tőle, ha már más-képpen nem segíthetünk a bajon.

Amikor festés közben az illető tónus alsó határvonalához értünk, ecsetünkkel felszívjuk a fölösleges festéket, s valami kéznél levő rongy segédlemével kinyomjuk. Festéktöcsákat ne hagyjunk a rajzon, mert ezek is foltossá teszik a tónusokat.

A fedőszínekkel való festéskor a festékvétel közvetlenül a gombról történik, s a vízzel telt szilke csak arra való, hogy ecsetünket benne megnedve-sítsük. Ilyenkor tehát mindig a festékre viszünk kevéske vizet, éppen csak annyit, amennyi elég hozzá, hogy ecsetünket sűrű festékekkel szedhessük tele. Fődő természetűek különben az Anreiter-féle vízfestékek közül: a cinóber, minium, indiai vörös, cinóber-zöld, fődő fehér stb. Nagyon híg oldatban persze e festékek fődő képessége alászáll, nagyon sűrűn pedig bárminő más festék is használható fődésre.

***

5. **A betű.** Rajzolással egybekötött előadások minden második vasárnap délelőtt 1/2 12 órától 1-ig. Előadók: *ifj. Aigner Antal* és *Novák László*. Hallgatók: Batta Lajos, Gallay Pál, Kovács Gyula, Rosenberger Ignác; összesen 4.

A betűtervezőnek bizonyos látásbeli csalódások kiegyenlítésére is kell számítani, amikor betűt

megrajzolja. Így például az egyenes szárú *N* betű mellett az *O*, ha ugyanolyan magasságú, kisebbnek látszik, amint az az alábbi példa alsó felén is világosan látható:

HERCZEG FERENCZ

Itt az egyforma magas betűk közt az ugyanolyan magas *C* betű kisebbnek látszik. E bajon úgy segítenek, hogy a gömbölyű betűket egy kissé magasabbra csinálják az egyenes szárúaknál, amiről bárki is meggyőződhetik, ha a nagyobb fajta betűkből álló sor felső meg alsó széléhez léniát helyez. A keskenyebb betűfajtáknál a gömbölyű betűknek csak egy árnyalattal szabad nagyobbaknak lenniök a többiekénél, mert különben ez a nagyságbeli különbség méretezés nélkül is szemébe tűnnek az olvasónak.

A tipográfiai soroknak egyforma vastagságú sávot kell alkotniok, még pedig lehetőleg megszakítás nélkül valót. Ezért nem is állhatjuk ki azokat a sorokat, amelyeknek az egyik fele kurrens betű, a másik fele pedig verzális. A következő példában a sor egyenlőtlen megterhelésű:

BUDAPEST V, Hold-utca 7. sz.

A könyvcímeket nagy betűkkel szedjük, mert a verzálsbetűs sossal állítólag jobban elérhetjük a dekoratív érzék követelte sávot, mint a kurrens betűvel valóval, aminek fölfelé meg lefelé nyúlványai vannak (*l, t, g, y* stb.). Kellő egalizálást föltételezve, így kifogástalan sávot — sort — kapunk, de az olvashatóság rovására, mert a verzális betűk olvashatósága tudvalevőleg jóval csekélyebb, mint a kurrenské.

A kurrens címsorok iránt való ellenszenv azonban nincs kellőképpen megokolva. Annak a bizonyos sávnak nem kell okvetlenül mind a két szélén teljesen kitöltöttnek lennie. Ha a felső szélén ki is áll belőle valami: nem baj. Vegyük csak a következő példát:

Kereskedelmi Akadémia

Hát bizony ez a sor mindenesetre van olyan szép, mint az, amelyet alantabb verzálisból szedtünk; az olvashatósága pedig — ami címsornál utóvégre is a legfontosabb dolog — hasonlíthatatlanul jobb, mint ezé:

KERESKEDELMI AKADÉMIA

Nagyobb betűjű címsornál egyedül a lefelé nyúló betűk használatának a kerülése volna megokolva, mert ezek csakugyan megbonthatják a sor képét, főképpen azért, mert egy-egy sorban csak egy-kettő fordulhat belőlük elő. Az ilyen lefelé nyúló betűk ugyanis az összes kinyúló betűk 100-a közt legfőbb ha 15—20-szor fordulnak elő.

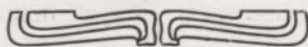
A betűt legtöbbször a felső fele teszi jellemzővé; e mondás igaz voltáról könnyen meg is győződhetünk. Ha ugyanis a latin-betűs sor alsó felét eltakarjuk: az még jól olvasható; de bezzeg egyszerűen nehéz lesz az olvasás, ha a sor felső felét takarjuk el.

De van e mellett egy igazán jó oldaluk a kinyúló betűknek, még pedig a fölfelé és aláfelé nyúlóknak egyaránt: ezek a kinyúló betűk mentik meg a sort a monotoniságtól és ezért megtartásuk a szem higiénéjének szempontjából is okvetlenül szükséges. Hiszen bizonyos, hogy nem pusztán diszítő célzat szülte a középkorban az egyes betűk megnyúlását, hanem az olvasás megkönnyítésére irányuló törekvés is. És így talán nincs is igazuk azoknak a betűreformereknek, akik arra törekednek, hogy a kinyúló betűk hosszúságát — amennyire csak lehetséges — redukálják.

Az újabbkori betű-reformerek bizonyos dekoratív hatást olyan módon igyekeztek elérni, hogy a betű vékonyabb meg vastagabb vonásai között való hirtelen átmenetet meg aránytalanságot enyhítették, azonkívül pedig az egyes betűfajtákat a félkövér megközelítő árnyalatúvá tették. A betű esztétikai és praktikus hatása különben egyebek közt attól a következetességtől is függ, amellyel a tervező annak a stílust jellemző függőleges vonalkáit meg íveit az egyes betűkön megvonta.

A római, latin, hollandi, Elzevir- stb. antiquának nevezett modern mediaevalis betűk többnyire az amerikai De Vinne betűi után készültek, aki Morris pompás, de egy kissé darabos renaissance-át jelentékenyen enyhítette. A kontinensünkön készült ilyen betűk mindössze, hogy keskenyebbek valamivel, mint a De Vinne betűi. Ennek oka legfőképpen a kiadók takarékoskodása. A betű keskenyítését azonban igen jól ellensúlyozza az, hogy erre való tekintettel a függőleges vonásokat hogy úgy mondjuk jobban árnyalták benne. Az *m, n* stb. szárait összekötő ív nem félkörű, hanem a tollrajz technikájának jobban megfelelően csekély emelkedésű egyenessel halad fölfelé, s azután hirtelen hajlással fordul lefelé.

Novák László
tanf.-vezető.

A celluloid és szerepe a grafikában.

(Folytatás.)

Magyarázatra talán nem is szoruló tény, hogy szépen nyomtatni csakis az olyan formáról lehet, amely szilárd alapon nyugszik. Első sorban is szükséges ennélfogva, sőt egész munkánk sikerülhetésének feltétele: hogy a nyomandó celluloidlemez akként rögzítve kerüljön a sajtóba, hogy még nagyobb példányszámok nyomtatása alatt se csúszsék odébb, s az alapjáról való leválásának az esete is ki legyen zárva.

Kevesen vannak, kik a celluloidlemez fára rögzítésével behatóbban törődnének; egyszerűen azt gondolják: bekenjük ragasztó szerrel a lemezt, kissé bepréseljük, amíg a ragasztó szer meg nem szárad, s aztán vígan nyomtatunk, — minden többi mellékes. Így történik meg nem egyszer, hogy nyomtatás közben a kemény és rugalmas lemez nem hogy leválna, de egyszerűen leugrik a fáról. Kétféle oka lehet annak, ha ez bekövetkezett; az első ok lehet az, hogy bepréseléskor túlerősen feszítettük be a lemezt, a másik, gyakoribb ok pedig az, hogy a celluloid fölülete tükörsimaságú, s anyaga sem olyan, hogy a ragasztószereket befogadná. Teljesen mindegy azért, hogy a ragasztószerek közül melyiket használjuk: a közönséges enyv-e, avagy a drága, de kitűnő szindétikont.

A minap egyik külföldi szaklap foglalkozott a celluloid fára való rögzítésének fontos kérdésével, s helyesen jegyezte meg, hogy az már sokaknak okozott fejtörést. A svájci német lap a felragasztásra ajánl többfélét. Első sorban celluloidforgácsot, melyet egész apró darabokra vágva először sokáig tartunk a levegőtől elzártan szeszben. Ajánlja továbbá a „plüss-stauffer-kitt“-et, amely azonban aránylag igen drága, s végül az amilacetátot.

Egy másik szaklap már más receptet ajánl a celluloid fára rögzítésére. Kölni enyvét kell vagy huszonnégy óra hosszat hideg vízben puhítani, onnan kivéve minden más anyag hozzáadása nélkül addig főzni, amíg olyan hígga nem lesz, hogy hígabbá tenni nem is lehet. Az ilyen híg enyvhez keverendő annak mennyiségéhez számítva 5%-nyi ecetsav. Ezt kell a megmelegített fára jó vastagon rákenni, s rája fordítani a borszesszel gondosan lemosott celluloidlemez. Présbe szorítva addig hagyjuk benne, míg az enyv megszáradt. Ekkor — a lap állítása szerint — a lemez oly erősen tapad a fára, hogy minden további manipulációnak derekasan ellenáll.

Tapasztalatokon okulva jöttek rá arra, hogy leg-helyesebb lesz a celluloidot oly anyaggal fára rögzíteni, amely nemcsak hogy oldja, de az oldásnak indult megpuhult részeket a fa rostjával könnyen össze is köti. Hogy már most a két legjobb oldóanyag közül melyik jobb és alkalmasabb: az amil-

acetát-e vagy az aceton, azt eldönteni nehéz. Én az utóbbinak adok előnyt. A kémiában propanonnak is hívják s a káliumacetát desztillálásakor nyerik. A kámfort és a gyantaneműeket oldja. Össze nem tévesztendő az acetonolajjal. Az amilacetát szintén old gyantát, de zsirt és olajat is. Úgy állítják elő, hogy a kénsavas nátriumacetátot amilalkohollal desztillálják. A kettő közül bármelyik folyadékot használjuk is a fölragasztáshoz: mind a két szerrel óvatosan kell bánnunk. A lemez lapját árhegygel alaposan össze-vissza karcoljuk s a folyadékot a lemezre csöpögtetve, egyik ujjunkkal a csöppet eleinte azonnal szétörzsöljük, akként, hogy jusson a folyadékból a lemez minden részére; a további csöpögtetéskor a csöppeket már nem kenjük szét, hanem úgy hagyva a lemezt, ráfordítjuk hirtelen a fadúcra s meglehetősen erős nyomásnak tesszük ki; ép úgy, mintha csak Mäser-lemezt avagy kartonlapot „kasiroznánk“ föl. A lemezt nyomás alatt tartjuk vagy egy félóraig. Az már teljesen mindegy, hogy stereotípáló készülékbe, vágógépbe vagy olyan szorítóba préseltük-e be, amelyeket a könyvkötő szokott használni.

Hazai szakirodalmunkban Novák László szak-társunk tollából megtaláljuk annak részletes megírását: mint kell a celluloidot kidolgozni; ennek részletezésébe ilyenformán szükségtelennek tartom elmélyedni, csupán azt a kérdést óhajtanám érinteni: mint javítunk ki lemezt, ha az arra rászorul.

Legyen valaki a celluloidvésésben még oly ügyes és gyakorlott is, ha egyhuzamban hosszabb ideig vés, a keze elfárad s lassankint vesz valamit biztonságából. Így esik meg azután, hogy a kemény munkában elfáradt kézben a szerszám kisiklik s a lemez megsérül. Ha kisebb a karcolás: könnyű rajta segíteni olyanformán, hogy betömjük; ha azonban vésőnk nagyobb területet sértett meg, a kijavítás már bajosabb. A kisebb sérüléseket úgy javítjuk ki, hogy pergő-fúróval a sérült helyen gödröt csinálunk s ezt betömjük celluloidforgács alkoholéterben való oldatával. Nagyobb területnél négyszögben kivágjuk az illető helyet, új lemezből vágva ki beillő nagyságút, ezt oda beragasztjuk s palakövel simítgatjuk addig, míg teljesen eggyé nem lesznek.

Ha a celluloidlemez kidolgozása és alakja megengedi s összeállítható vastalpak állanak rendelkezésünkre: ráfeszíthetjük lemezünket ilyenre is, éppen úgy mintha csak cink- vagy rézklisékkal volna dolgunk. A lemez kidolgozásánál ilyenkor már előre kell számolnunk azzal a körülménnyel, hogy a lemez vastalpakra kerül; alakja tehát négyszögű legyen s ne legyen túl mélyen kivágva; mert ha oldalai egymásra nem merőlegesek, akkor befejezteni nem lehet s ha túl mélyen van az üres helyeken

kívésve, a befesztítés alkalmával kihasasodik, ami szintén baj. Az ilyen vastalpakra való erősítéskor még arra is kell ügyelnünk, hogy a csavarral el-látott csukló oda kerüljön, ahol a nyomás kezdődik, (a „kapital“-ba), mert ellenkező esetben a gördülő nyomtatás következtében a csavarok meglazulhatnak, a csukló kapocsbefogója s vele együtt a lemez is eltolódhatik, s így nem leszünk képesek pontos regisztert elérni.

Az alapnyomatok, de különösen a celluloid-alapnyomatok formájának a sajtóban való kezelése teljesen elütő az összes egyéb formákétól. Nyomtatásukkor speciálisan erre a célra készített festéket kell használnunk, s a többi kezelés, tehát az egyengetés is egész másnemű, mint pl. az olyan formáé, amely fa, ólom vagy másminő fémanyagokból van összeállítva. Hogy a festéket a kívánt árnyalatú színből kencevel, transzparinnal vagy valamiféle fehérrel kell összekeverni: az ismeretes. Ha fehér festékekkel keverünk alapnyomati formákra szánt festéket, inkább vegyünk cinkfehéret, semmint kremsit, már csak azért is, mert a cinkfehér nem rakódik le olyan hamarosan, s nem szárad a hengerekre oly hirtelen, mint a kremsi fehérrel kevert festék. Csak abban a kivételes esetben használjunk kremsi fehéret, ha erős fedésre van szükségünk. Fehér festéket általában csakis akkor használjunk, ha alapnyomató formánk fölületén nincsenek nagyobb kiterjedésű részek, hanem csak finomabb vonalakkból áll az. Alapfestékek keverésére kence és a transzparin majdnem egyformán jó. A kettő között csak az a különbség, hogy a transzparin egy kevésbé talán mégis jobban ragad, mint a kence, s így tégelyes sajtón, ha nagyobb felületet nyomunk (mivel a papirosnak a formáról való leválasztása a forma minden részéről egy és ugyanazon pillanat-

ban történik): megvan az eshetősége annak, hogy a festék a papiros rostjait feltépje; ez a hengeres gyorsajtón kevésbé fordulhat elő, mert ott a nyomtatási fölület csak pillanatnyi s kiterjedése mindenkoron csak egy pont, illetőleg egy vonal.

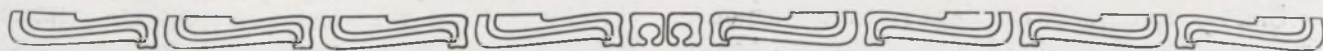
A tégely illetőleg a nyomóhenger borítása inkább puha legyen, mintsem kemény, s a nyomás sohase legyen erősebb, mint amennyi a forma teljes fődésben való kihozására elégséges, különben a forma szélein a festék a túlságos erős nyomás következtében kifröccsen és sávot képez, amit nehéz eltüntetni, mert a nyomás erősségét később csökkenteni bajos, amennyiben a forma már beágyazta magát jó erősen a borításba. Ha ilyesmi fordul elő, előnnyel használhatunk olyan festékhígító tinkturát, amelyből néhány csöpp a festékező hengerre csöp-pentve, a festék színárnyalatát el nem változtatja, csupán a festék konzisztenciáját változtatja meg, azaz azt egy kissé hígabbá teszi.

Ami az egyengetést illeti, jegyezzük meg, hogy előnyösebb s az egyengetéssel hamarabb is készen leszünk, ha nem a halvány alapszínnel, hanem fekete festékekkel egyengetünk, esetleg azzal a felületet jól mutató sötétebb színű festékekkel, amely éppen gépünkben van.

A tégelyen vagy a nyomóhengeren csak akkor kezdünk el egyengetni, ha a betűmagasságra hozott lemezen az egalizálás be van fejezve. Erre a munkára helyezzük a fő súlyt, mert ez a leghálásabb és a legjobb; az aláakott helyek kevésbé mennek vissza, mint ha ennek megfelelőleg felülről egyengetünk. Hogy a felülről való egyengetés mily vastagságú papirossal történjék (selyempapirossal, flórposzt-tal avagy vastagabbal): az függ a gép érzékenységétől, amelyen dolgozunk.

(Folyt. köv.)

Szabó Róbert.

Előfizetési fölhívás a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1907-iki évfolyamára.

Ország-világ elismerte tavaly a Könyvnyomdászok Szakköre Évkönyvének a sikerét. A legjelesebb művészi és szakfolyóiratok lelkes dicsérettel adóztak annak a hatalmas nyomdászközösségnek, amely ily díszes kiállítású és tartalmas könyv előteremtésére képes.

Az idén, november elején megjelenő huszonkettedik kötet még különb lesz. Tartalmáról már előre is kijelenthetjük, hogy magosabb színvonalú lesz az eddigiéknél is; biztosítja ezt az a jeles szakírói gárda, amely már eddig is szavát adta, hogy teljes erejével támogat az évkönyvcsinálás munkájában. Szóba kerül az Évkönyvben minden olyan tárgy, amely a legutóbbi időben aktuálisnak mutatkozott. A szedésre vonatkozó művészi elvek taglalása közben nem feledkezünk meg az egyéb munkakörökben szükséges tudnivalókról sem. Ami pedig a kiállítását illeti: eddigi kilátásaink szerint semmi esetre

sem marad az idejé mögött. Mesterszedőinknek, gépmestereinknek színe-java itt teszi majd közkinccsé a maga technikai és művészi tudását.

Az Évkönyv folytonos nagyobbodásának természetes következménye, hogy az árát némi csekély összeggel fölemeljük. Aki azonban július haváig Szakkörtünkbe beiratkozott, s tagsági illetékeit rendesen fizeti: ingyen kapja meg az Évkönyvet is. Az előfizetési ár különben helyben 2 korona, vidéken portómentes küldéssel 2 korona 30 fillér, amely összeg szeptember közepéig 20 filléres heti részletekben is letörleszthető. Megjelenés után 3 korona lesz az Évkönyv ára (vidéken 3 korona 30 fillér). Gyűjtőknek minden eladott és kifizetett tíz példány után egy tiszteletpéldányt adunk.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából: *Novák László*, szerkesztő.

Könyvismertetés és kritika.

Mit kell a könyvnyomtatónak rajzolni tudnia?
 II. Szabadkézi rajz. Kiváló szakferfiak nyomán összeállította és írta: *Butkovszky Bertalan*. Az Uránia könyvnyomda nyomása. Ára 1 korona.

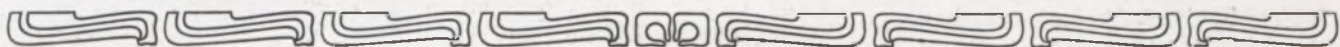
Augenfeld Miksa „Magyar könyvnyomtatás“ című szakirodalmi vállalatának II–III. füzeté a főntebbi alcímmel látott napvilágot, s mint értesülünk, máris meglehetősen elterjedt a fővárosban is, meg a vidéken is. Ezt a kapósságot már az önzetlen és nemes célra való tekintettel is bizvást megérdemli a vállalat.

Butkovszky szaktársunk már a címlapon is megmondja, hogy a könyvet „kiváló szakferfiak nyomán állította össze“. Ezt egész természetesnek kell találnunk, mert hiszen csak nem képzelhető el, hogy egyszerű nyomdász-ember, akinek a rajzművészetről is csak homályos fogalma lehet: pusztán a maga fejéből könyvet írjon a szabadkézi rajzoktatás módszertanáról, amely tárgynak alapos tanulmányozása tudvalevőleg egy egész emberöltőre tudna bőséges anyagot szolgáltatni. Példa erre — hogy csak hazai nagynevű szakembereink kettejét említsük meg — Nadler Róbertnek és Györgyi Kálmánnak évtizedek óta tartó fáradhatatlan munkálkodása.

Forrásmunkáit azonban jól választotta meg Butkovszky Bertalan, amikor főként Boros Rudolf rajztanárnak és régi szakírónak rajzolási vezérfonalát és — bár ezt már jóval csekélyebb mértékben — stílusismertető könyvecskéjét vette alapul. E munkákban minden a kezdő rajzoló érdeklő dolog érthetően és világosan van összefoglalva, s így természetes, hogy az azok nyomán készült Butkovszky-féle könyvecskének is — legalább ami a főbb dolgokat illeti — jónak kell lennie.

A kritikával ezek után készen is volnánk, mert hiszen a könyvecske főképpen általános dolgokkal foglalkozik, s a könyvnyomtatásról csak hangulat-keltés okáért esik itt-ott néhány szó. (Ennek oka különben az lehet, hogy a tulajdonképpeni tipográfiai rajz módszertanának megírását egy másik szaktársunkra bízta a szerkesztő.) Hátra volna még a szövegbeli ábrák meg autotíp mellékletek meg-bírálása, de ez talán el is maradhat, mert hiszen a vak is láthatja, hogy e példák egy része a lehető legkezdetelesebb próbálkozás. Hiába: mihelyt a figurális meg távlati rajz terére lép az azt nem tanult betűszedő, egyszerűben megüti a bokáját...

A könyv szövegrészének egyébként — mint már mondtuk is — jó hasznát láthatják szaktársaink.

A reprodukciós eljárások mai állása.

A bécsi mérnök- és építész-egylet f. évi január 20-án tartott teljes ülésén Unger W. Arthur, az ottani grafikai tan- és kísérleti intézet tanára, előadást tartott a reprodukciós eljárásokról, melyet közérdekessége folytán kivonatossan közlünk.

Grafikai reprodukciós eljárásnak tekintendő mindazon módszer, melynek segítségével a sík felület csak olyaténkép lesz megváltoztatva, hogy azon a fény és árnyék ellentétei, vagy színellentétek állanak elő, melyek összeségükben valamely tárgy képét, vagy — betűk alakjában — a szó fogalmát adják, hasonlatosan ahhoz, amit írás, rajzolás vagy festés útján nyerünk. De ezen háromféle eredeti, mindig csak egy példányt szolgáltató módozattól nagyon is különbözik annyiban, hogy általa mindig több, teljesen azonos példány nyerhető.

Az előállításnak, legyen az akár egy-, akár többszínű, kétféle módja van: a féltónusos és a vonalas mód. Féltónusos képről akkor van szó, ha a kép bár többféle árnyalatú (fehér, világos-szürke, szürke, sötét-szürke, fekete vagy vegyes szín) felületből van összeállítva, ezek azonban magukban teljesen egyenletesek, egymeműen (homogén) árnyaltak. Hasonlatul felhozható például valamely aláfestett tusrajz, aquarell- vagy olajfestmény. Vonalas kép az olyan, vonalakkal árnyalt ceruza- vagy tollrajz, vagy szemcsés papirosra készült krétarajz, vagy szénrel vászonra rajzolt kép, melyen világos és sötét

árnyalatok úgy képződnek, hogy megfelelően kisebb vagy nagyobb sötét (azonos intenzitású színnel fedett) sík elemek — vonalak vagy pontok — keskenyebb vagy szélesebb világos távolságokkal (ahol éppen a papíros-lap színe kellőképpen előtérbe jut) váltakoznak.

Amint látni fogjuk, a grafikai reprodukciós eljárások legtöbbje szerint az ismertett féltónusos rendszernek igazán megfelelő képek éppen nem, vagy csak a leg-ritkább esetben nyerhetők.

Sőt inkább, a sokszorosító módok legtöbbjénél az egynemű árnyalatoknak felbontása, pont- vagy vonal-árnyalatokká való átváltoztatása szükséges. Noha e felosztás részei annyira parányiak, hogy normális látóképességű szem észre sem veszi — mert a rövidlátó nyomban meglátja a legapróbb részt is, míg a messzelátó a legdurvább felosztást sem veszi észre — mégis hibás a „féltónusos kép“ elnevezés. Ha a felosztás nem a legfinomabb, úgy a kép-produktum „hamis féltónusos kép“, minden más esetben vonalas képről lehet csak szó.

A grafikai sokszorosítás céljaira szolgáló reprodukciós módok két lényegesen különböző fő csoportra oszthatók, u. m.: tisztán fényképészeti és nyomtató eljárásra. Tisztán fényképészeti eljárásnál a fényérzékeny test fényhatás által lett megváltoztatva és alkalmas kezeléssel ezen új állapotában állandósítva. Ez eljárás egyébként közismert: az eredeti után a sötét kamra segítségével negatív készül,

mely a sötét és világos részleteket fordítva tartalmazza; erről azután fényérzékeny papirosra való másolással tet-szész szerinti mennyiségben készül a fénykép.

A fényképészeti másolások közül — az eljárás körülményessége és a felhasználandó anyagok drágasága miatt — tömeges példányszámok előállítására csak egy mód használatos. Ez a mód a kilométer- vagy rotációs fényképészet, melynek előállítása következőképp történik: A világosító gépben periódikusan nagyobb tekercs fényérzékeny papiros szalad, a periódikus szünetek alatt a negatív lemez mögött felvillanó villamos izzólámpák végzik az exponálást. Ezután az exponált tekercs a fejlesztő gépbe jut. Ebben a tekercsből való folytonos legörbülés-sel a papirosgombolyag egymásután érinti a fejlesztő, rögzítő, edző, mosó stb. fürdőket, végül pedig a szárító készüléket. Ezen eljárást az utóbbi időben Németországban, Angliában és Amerikában üzletszerűleg sikerrel használják.

Ezen eljárás szerint valódi, egyneműen zárt árnyalatú, féltónusos gépek nyerhetők. A fényképészeti másolatok tartóssága, úgyszintén azok ellenállóképessége külső behatások ellen, a felhasznált fényérzékeny preparatumok és az alkalmazott módszerek szerint nagyon különböző.

Úgy a művészi jellegű, mint a tömegtermelésű reprodukciók manap még túlnyomó részben a nyomtató eljárás útján nyeretnek, amely eljárás a sokszorosítási módok második csoportját képezi. Ez eljárás lényege, hogy előbb a nyomtató-forma készíttetik el, mely különféle módon tartalmazza a későbbeni nyomtató-képet. Nyomtató-festékekkel befedetvén, sajtók segítségével nyomtatnak papirosra (vagy más tárgyra). Noha ezen művelet minden nyomtató eljárásban azonos, mindazonáltal egyéb tekintetben a nyomtató eljárások szigorúan megkülönböztetendők.

Az itt számításba veendő különféle kikészítési eljárásokat általában könyvnyomtató-, könyvomó- és réznyomó-eljárásra osztályozzák. Téves azonban az a nagyon széles körben elterjedt vélemény, hogy ezen három csoport egymástól csak annyiban különbözik, hogy a könyvnyomtató „ólom“-formát, a könyvomó kőlapot, a réznyomó pedig vörösrezt használ. Téves ez a nézet már azért is, mert a könyvnyomtató nemcsak az ólomvegyületekből készült betűket használja a nyomtatásnál, hanem különféle egyéb anyagokat is, mint pl. fa, cink, sárgaréz, vörösréz, enyv, celluloid, cement stb.; a könyvomó sem végzi munkáját csupán kőről, hanem néha fémlapokról is nyomtat; a réznyomás sem szorítkozik pusztán a vörösréze.

A nyomtató eljárás karakterisztikumát inkább a nyomtatóforma képezi, tekintettel a későbbi lenyomatot eredményező formarészek nivójára. Ez állapítja meg a jellegzetes különbséget, mert annyira határozott behatással van az egész munkamenetre és annyiféleképp alakítja, hogy minden egyes nyomtató módhoz többnyire külön, jól begyakorolt személyzet szükséges. E tekintetben három különféle főbb nyomtatómódot ismerünk és pedig: magasnyomás, síknyomás és mélynyomás.

A sokszorosító módok legfontosabb csoportja a magasnyomásos eljárás. Ennél a nyomtatandó felület a nem nyomtatandó mélyebb részből kiemelkedik, a festékes henger csakis az egyenlően magasabb felületeket érinti és így csupán azokat festékezi is. Ha már most sima lemez vagy henger segítségével, amelyek azonban vékony

ruganyos felülettel bevonandók, papiroslapot sajtolunk a formára, úgy természetesen csakis a befestékezett magasabb részekkel jut érintkezésbe és lenyomatot ad. Ezen eljárás mehanikailag olyan egyszerű, hogy a leggyorsabban végezhető, így tehát termelőképesége is a legnagyobb. A könyvnyomtatás, a fametszés, az autotípia és egyéb magasmaratású eljárások, továbbá a galvanoplasztika stb., mind ezen eljárás körébe tartozik.

Egyszeri munkamenettel valódi féltónusos képek ez eljárással nem nyerhetők, mert ez esetben a nyomtatóformának mindenütt egyenlően sima felületűnek kellene lennie, hogy azt az egyenlően vastag festékréteggel fedett henger mindenütt egyazon mennyiségben festékezzék, mikor is azonban pusztán sötét színfoltot kapnánk. Egyes részletek mérsékelt mélyítésével sem érnénk el a magasnyomásnál vékonyabb festékrétegezést, hanem minden színárnyalathoz külön nyomtatóforma és külön munkamenet volna szükséges. Éppen azért kell tehát, hogy a homogén árnyalatok részekre bontassanak. Manap már a magasnyomásban is lehetséges a hamis féltónusok olyannyira finom elosztása, hogy az kevésbé szembeszökő.

Ellenkezőleg alakul a mélynyomásos eljárás, ahol a megnyomandó részek mélyítettek, míg a magasabb részek nem nyomtatódnak. A mélynyomásos formák előzőleg festékekkel telítetnek a nyomtató festéknek tamponokkal, lapdákkal vagy nemezzel bevont hengerekkel való elosztása által. Ezután a fölösleges festék alkalmas „törléssel“ eltávolítottatik, miközben a festék a mélyedésekben visszamarad, míg az eredeti felszín-nívón megtartott lemez többé-kevésbé fényesre csiszoltatik. Ha ezután nagyon puha és jó felszívóképességű papiros kellő erővel lesz a lemezhez sajtolva, a papiros a festéket a mélyedésekből kiemeli.

A mélynyomásos eljárás útján művészetileg a legértékesebb nyomtatott képek nyerhetők. Ez onnan ered, hogy a képet alkotó pontok és vonalak nem pusztán egyenlőtlen nagyságú síkelemek, mint pl. a rézmetszésnél és rézkarcnál, hanem vékonyabb vagy vastagabb festékrétegek, mert a mélyedések értéke különféleképp terjed a lemezben. Így a papiros alapszíne némely helyütt még keresztülcsillan, míg másutt teljesen el van fedve. Ezen kiváló előnyök különösen a modern féltónusos mélynyomásos eljárásnál, a heliogravürnél érvényesülnek leginkább. Azonban, sajnos, az egész mélynyomásos eljárás annyira körülményes és költséges, hogy korántsem kerülhet szépségéhez viszonyítva kellő mérvben használatba.

A három megemlített főbb sokszorosító mód között a legérdekesebb, de egyben a legkomplikáltabb is: a síknyomás. A nyomtató-forma itt gyakorlatilag emelkedést sem, mélyedést sem mutat, tehát a nyomandó részek felszínmagassága azonos a nem nyomandó részekével. Ilyen majdnem sima felületről bizonyos részeknek lenyomtatása csupán a zsírnak és víznek egymást kölcsönösen elválasztó tulajdonságán alapszik. Ezért a nyomtatandó részek a zsíros nyomdafesték (lenolaj-kencében vagy hasonlóan finoman szétdörzsölt festékanyag) felvételére alkalmassá teendők, a többi formarészek pedig vízzel nedvesen tartandók. Ezen körülményességnél fogva tehát a síknyomás a magas nyomással szemben, az előállítás gyorsaságát tekintve, hátrányban van. Ha már most az ilyen módon előkészített nyomtató-forma fölött

nyomatató-festékekkel fedett henger gördül, akkor csakis a zsírozott részek veszik fel a festéket, míg a többi — a nedves részek — nem veszi fel. Így tehát a nyomtatóformához sajtolt papirosra, bár minden résszel ugyanilyen szoros érintkezésbe jut, a nedves részek semmi nyomot sem hagynak. Az algráfia, a litográfia és a cinkográfia síknyomós eljárásai csak vonalas reprodukciókat, vagy hamis féltónusos képeket eredményeznek, míg a fénynyomás, ha nem is valódi, de legalább is oly finom elosztású féltónusos képeket ad, hogy a tagozottság szabad szemmel észre sem vehető. Valamennyi síknyomós eljárásnak nagy előnye, hogy a nyomtatóformák gyorsan, könnyen és aránylag kevés költséggel nyerhetők, ami alkalmaztatásukat kisebb példánymennyiségeknél vagy nagyobb alakoknál igen ajánlatossá teszi.

Nézzük most már a megemlíttet egyes sokszorosító módokat, első sorban is a könyvnyomtatást.

A könyvnyomtatásnál különösen érdeklődésre számíthatnak az újabban főleg az újságyomdákban széles körben terjedő szedőgépek. Bámulatos mechanizmusú gépek ezek, melyek méltán megérdemlik a csodálkozást, egyben pedig tanubizonyságai az emberiség mindent legyőző szellemi erejének. Fő előnyük nagyobb munkaképességükben rejlik; továbbá feleslegessé válik a nyomdák nagy arányú betűkészlete: használatuk mindig új és nem koptatott, elhasznált nyomó-formát eredményez.

A kontinensen ez idő szerint három ilyen gép van leginkább elterjedve, ezek: Mergenthaler Linotype-je, Scudder Monoline-je és Roger-Bright Typograph-ja. E gépeknél a sorok nem egyes betűkből alakíttatnak, mint a kézi szedésnél, hanem a betűk anyamintái (matricái) billentyű-nyomásra kiváltódnak, a gyűjtőkészülékbe vezetnek, ahol egymás mellé soroztatnak. Ez anyaminták igen különfélék. A szavak közé — szintén billentyűnyomással — készülék nyomul, miáltal a sor bizonyos rendszeres szélességre alakul, szaknyelven: „kizáratik“. A gép most már a kész matricasorba egy darabból álló sort önt, ezt minden oldalról simára és pontos méretre gyalulja, végül leadja. Az anyaminták a Typographnál a drótkosár visszahajlítása által — amennyiben ezek a vezetődrótot sohasem hagyják el — saját súlyuk folytán eredeti helyükre visszatérnek; csak azután kezdhető meg az újabb sor munkája. A Linotypenél és Monolinenél nem így van, mert itt a szedés munkáját nem akasztja az anyaminták elosztása, bámulatos módon a gép maga végezve azt; a Linotypenél a matricán levő különféle bevágású hornyokkal, a Monolinenél pedig minden matricán más-más alakú kampókkal.

Az imént vázolt soröntő-gépeknek azonban igen nagy hátrányuk az, hogy betűkomplexumot, azaz tömör sorokat szállítanak; így egyetlen hiba, egyetlen hamis betű miatt az egész sort újból kell szedni; ha pedig egész szó vagy mondatrészt maradt ki, melynek beillesztése a következő sorok helyzetét is változtatja, akkor az egész rész az olvasztó üstbe dobható és újból szedhető. Persze hírlapoknál ez ritkábban fordul elő, de annál sűrűbben könyveknél, ahol éppen nem sporadikus az a jelenség, hogy a szerző az első levonatot a legjobb szubsztrátumnak tekinti a kéziratához.

Ez a hátrány az olyan rendszerű szedőgépeket teszi kedvelté, melyeknél ismét visszatértek az egyes betűk szedéséhez. Kettő emelendő különösen ki az ilyenfajta

gépek közül: Lanston Monotype-je és két magyarnak, Méray és Rozár-nak Elektrotypograph-ja. Idő hiányában csak ez utóbbit, mint bennünket közelebbről érdeklőt, fogjuk ismertetni.

Az Elektrotypograph, ép úgy mint a Monotype, egymástól teljesen függetlenül működő két gépből áll; de míg utóbbinál a működés a légnymáson alapszik, addig az előbbinél a szerkezet működtetése villanyossággal eszközöltetik. Az egyik gép az írógép, a másik a tulajdonképpeni szedő- és öntőgép. Billentyűzéssel — mint az írógépénél — keskeny papiros-szalagba minden betűnek vagy írásjelnek megfelelő rendszeres lyukat üt a gép, egyidejűleg pedig másik papirosra a szalagba ütött lyukak mint olvasható rendes betűk láthatók. Ez a kézirat-szalag vagy félreterhető, vagy pedig azonnal a szedő- és öntőgépbe juthat, ahol villanyosságot vezető hengert és villanyosságot vezető ugynevezett érintőket választ el egymástól; a papiros-szalag a vezetőket kontaktusát gátolja, ez csak az átlukgatott helyeken lehetséges, miáltal áramkörök záródnak. A lyukrendszernek megfelelően bizonyos számú elektromágnesek jönnek működésbe, melyek ismét elmés mechanizmust működtetnek; ezeknek feladata pedig a matricagyűrűt rendkívül gyors sorrendben és hat szemközti a megfelelő az öntőnyíláshoz vezetni, az öntőformát a kellő távolságra beállítani és végül öntés után a matricagyűrűt pihenő helyzetébe visszajuttatni. A betű hideg vízben lehűtetve, nyomban az öntés pillanatában megmerevedik, a gép pontos méreteire gyalulja és felszedi. Ily módon következik betű betűre és sor sorra. A szavak közé szükségelt vékonyabb-vastagabb kizárást szintén automatikusan készíti a gép és ugyanígy végzi a sor-kizárást is.

E rendkívül élelmességgel konstruált gép belátható időn belül forradalmat fog előidézni a hírlapkészítés terén, amennyiben a Baudot-féle gyorstelegráfia lyukrendszere az Elektrotypograph-éval tökéletesen meg egyezik és máris történtek sikeres kísérletek oly irányban, hogy valamely központból a távolabbi leadó állomásra közönséges sürgöny helyett az Elektrotypographban használható kézirat-szalagok adassanak le, amely szalagok azután direkt a szedő- és öntőgép által sorokká alakíttattak.

A hírlapok nyomtatásához használatos rotációs gépekben is van már fokozott termelőképeségű újabb alkotás: az iker rotációs, melynél egyidőben két oldalról szalad és nyomtatódik meg az óriási papirtekercs. A tekercs előbb nedvesítő gőzkészüléken szalad keresztül, amely a papírost puhítja és festéket felvevő képességét gyarapítja; ezután két pár cilindris nyomtatóforma és nyomtatóhenger közé jut, ahol megnyomatván, a gép iverke vágja, az iverket összerakja, meghajtogatja, a hátat összeragasztja, úgy hogy az újság szállításra készen kerül ki a gépből. E gépek tényleges munkaképessége óránként körülbelül 12,500 példány 32-oldalas újság. Az újabb „négyeszeres“ rotációsnál ez a munkaeredmény 32-oldalas lapnál óránként 25,000 példányra, míg 16-oldalasanál 50,000 példányra emelkedik. De nemcsak napilapok egyszerű nyomtatására építenek ma már ilyen gépeket, hanem komplikált többszínű nyomások előállítására is.

(Folyt. köv.)

Augenfeld Miksa

Csarnok.

„Árnyak.“

— Domanek István novellás könyve. —

Szinte madártávlatból figyelem a nyomdásztársadalmat.

Ami kicsinyes hiba, aprólékos erény: mind elmosódik így a szemem előtt; de annál világosabban látszik meg a nagy, az egész tömeg mozgolódása, haladásának iránya s a megtett út hossza.

Két hete, hogy megvolt a szakegyesületi kongresszus. Ott jártam. Lesve lestem, mohón figyeltem minden még olyan csekély momentumot is, ami alkalmas arra, hogy az ember következtetést vonhasson belőle az összesség értelmi állapotára és szellemi színvonalára nézvést. És — olyan jól esik ezt kimondanom — amit láttam, amit hallottam: mind azt bizonyítja, hogy a nyomdász-egyetem néhány év óta nagyot fejlődött mind munkás-etikai, mind pedig szellemi tekintetben. Micsoda higgadság, önérzet s mindenek fölött józan intelligencia jellemezte ezt a háromnapos kongresszust! Országgyűlési képviselők ide jöhettek volna tanulni.

A nyomdászság átlagos szellemi fejlődésének rohamos voltát egyéb is bizonyítja. Például a nyomdász-újságok színvonala. A Typographiáé, a szaktechnikai folyóiratoké, de még a kis Ekszkizéé is. Egytől-egyig hatalmas, gyors intellektuális fejlődést bizonyítanak. S e lapok pontos fokmérői az átlagos nyomdász-intelligenciának. Mert a mi körünkben nem az újságok csinálják a közvéleményt, hanem a közvélemény az újságokat.

Műveltségünk átlagos színvonala tehát nagyot emelkedett...

Hogyan is álltunk husz-huszonöt esztendeje?

A nyomdász-család nagy többségének robotos munka meg népies szórakozás tette ki az életét. A munka betűknek, soroknak lázas egymásrakadásából állott, a szórakozás pedig a „ruf-máriás“-nak, „cvik“-nek meg hasonló jeles kártyajátékoknak virtuóz gyakorlásában csúcsosodott ki. A társalgás sóját vastag pikantériájú történetké meg szaftos mondások adták meg; a véleménycsere pedig „durchmars“-oknak, esetleg borocskák, sörcskék, snapszok jóságának beható megvitatására szorított. Így töltötte napjait szaktársaink legáltalább hetven-nyolcvan százaléka.

A hátralevő néhány százalék tanult, nevelte magát. Ki ebben, ki abban az irányban. Az ő soraikból kerültek ki gazdasági és politikai mozgalmunk vezető férfiai: Sauervein Géza, Záhonyi Alajos, Ihrlinger Antal, Külföldi Viktor, Zaka Lajos stb. Innen verbuválódtak szakirodalmunk alapvetői: Szabó József, Ács Mihály, Firtinger Károly, Pusztai Ferenc, Tóth István, Kleinmann Frigyes, Tanay József stb., valamint régi jó akcicens- és könyvszedőink is: Bauer J. M., Horalek Mátyás, Kalhanek stb., stb. E régi embereinknek már életcéljuk volt, s ezt a célt többé-kevésbé meg is tudták közelíteni.

Szervezeti munka, gazdasági jobblétért való fáradozás nem sok méltánylással kecsegtetett abban az időben. A „ruf-máriás“ lovagjai ha munkára nem is, de kritikára mindig készen voltak, s a régi nyomdászgyűlések viharjai nem egy ambiciózus szaktársunknak elvették a kedvét attól, hogy a modern gazdasági meg politikai törekvések szócsövéné legyen.

A szakirodalom gyöngécske volt, s az ördögnek sem kellett. Ráadásul pedig még meggyanusították az ambiciózus szakírót, hogy — faktorságra aspirál. Ez a nehéz gyanu rendszerint végét szakasztotta minden további szakíróskodásának.

A szaktársi élet körében tehát nem igen hajthatott zöld ágat az ambíció. A törekvő, folytonosan tanulni vágyó szaktársak egy része más irányt keresett tevékenységének. Színművészetnek, szépirodalomnak nagy volt a becsülete akkoriban: szaktársaink e téren igyekeztek tehát érvényesülni. Krecsányi Ignác, Ujvári Károly, Vizvári, Szirmai, Dezséri Gyula, Dárdai, Tollagi, Tanay Frici, Halmai, Kövesi: mind a szedőszekrény mellől léptek a világot jelentő deszkákra; a Fővárosi Orfeum kedvelt kuplé-énekese Baumann Károly gépmesterkedéssel kezdte meg a pályafutását. Rajtuk kívül még egész sereg olyan kisebb-nagyobb tehetség mozog a fővárosi meg vidéki színpadok deszkáin, aki valamikor buzgón rakta egymás mellé az ólombetűt. Tipikus alak köztük Vizsay Laci, aki esztendőnkint változtatja a szedőszekrényt meg a színpadot.

A szépirodalommal még többen próbálkoztak meg, de legtöbbször csak úgy, hogy megmaradva nyomdászoknak, szabad idejükben tárcákat, költeményeket írtak a fővárosi meg vidéki lapokba. Pusztán íróskodásból Magyarországon tudvalevőleg nem lehet megélni. Legalább is hirlapírónak kell melleleg lennie az embernek. Azok a szaktársaink, akiket ambíciójuk a szépirodalom terére vonzott: majd mind megmaradtak egyszersmind nyomdászoknak is.

Novellákat, költeményeket író régebbi szaktársaink pontos listáját világgért sem tudnám összeállítani,

hiszen jórészt vidéki lapokban jelentek meg a dolgozataik. Legfőljebb csak azok egyikét-másikat sorolhatnám itt elő, akikről biztosan tudom, hogy munkáik egy része könyvalakban is megjelent. Ilyen Ujlaky Antal, kinek első novella-kötete 1888 körül jelent meg. Ő maga szedte ki a Magyarutcai Schmidl-nyomdában. Tichy Ákos könyvének a címe: „A megigézett férfiú“. Kossowitz Rezsőnek (most Kósa) két elbeszéléskötete is jelent meg a 90-es évek elején; az egyiknek címe: „Az ólombetűk világából“, a másiké: „Ilyen az élet!“ Az utóbbinak címe szállóigévé is lett nyomdász-körökben.

Morócz Jenőnek két költeménykötete jelent meg a 90-es években; újabb versei nem igen láttak még napvilágot. Pedig kár. Az egyszerű munkás olyan közvetlenséggel és szép nyelvezettel, s anynyira szabatos formában fejezi ki eszméit s érzelmeit, hogy a jövő irodalomtörténetíróinak okvetlenül tudomást kell róla venniök. Moróczon kívül Kapy Gábor is írt sok-sok elég jó költeményt, s ezek egy része „Panaszom“ címmel önállóan is megjelent. A Stephaneum korrektorának, a holta után fölfedezett Bucher-Dözsének a tragédiája talán még mindnyájunk emlékezetében él. Hiszen csak alig egy esztendeje, hogy e sok reménnyel biztató lírikusunkat sirba döntötte a „nyomdász-betegség“.

Mi szükség volt mindennek az elmondására?

Csak egy kis értelmiség- és ambícióbeli kontrasztot óhajtottam konstatálni a husz-huszonöt év előtti nyomdászvilágból: a nagy tömeg nemtörődömségét, szembeállítva egyesek ambiciózus tevékenységével.

Ma már kissé jobban áll a dolog. A nagy nyomdász-család jó része értelmes, tanult, sokat olvasott emberekből áll. Szellemi állapotunk az alacsonyabb színvonalú rétegek emelkedése útján nivellálódott, a legiparkodóbb egyesek és a nagy tömeg közti értelmiségbeli kontraszt nagyot enyhült. A szak-egyesületi nevelés és a szaktársi szereteten alapuló kölcsönös oktatás eszméje fényes diadalt aratott.

Kitűnő szakembereink száma légió; szociológiához, modern filozófiához konyító szaktársaink száma százakra rüg; ami pedig a szépirodalmat illeti: merem állítani, hogy egy kis gyakorlat után a könyvnyomtatók legalább negyedrésze tűrhető biztossággal tudná forgatni a tollat . . .

Ki ebben, ki abban az eszmekörben válik ki, de az általános szellemi forrongásból a legtöbb nyomdász kiveszi a részét.

* * *

Domanek István a szépirodalomra vetette magát. Novellákat írogat. Jól teszi. Használ vele annak az igazságot hajkorászó modern világfölfogásnak, ami minden értelmes munkásnak immár a vérébe ment átal.

Novelláit a munkásoknak írja. Mert csak a munkás

értheti őt meg. Selyempamlagon tunyálkodó, zsúrozó uri dáma unottan tenné félre a könyvet, hiszen nincsen benne se pikantéria, sem extrém szenvedély. Egyszerű történetkék, mindennapos munkástragédiák vannak a könyvben, olyanok, amiket napjában akár százat is kiolvashatunk az ujságot áruló kisgyermekes anyáknak, gyarak kapujában tolongó családapáknak a szeméből. Semmi előkelőség, csupa kétségbeejtően igaz életkép a szegény emberek világából.

Ez kell nekünk: kristálytisza igazság még a szépirodalomban is. Félre minden hazug és ostoba romantícizmussal, hiszen hosszú divatja idején csak föllengző uracsokat, mindig meghalni vágyó szerelmes kisasszonyokat meg hiszterikus nagyságakat tudott nevelni. Beniczkyneék hatását még ma is százezernyi ember sinyli e hazában.

A verizmus nem zárja ki a művészetet. Sőt! Küszöbön az az idő, amikor a toll emberei közül azt tartjuk a legnagyobb művésznek, aki legtisztábban látja a valóságot. Zola, Gorkij írói művészetét ma már senki sem meri tagadni.

Az egyszerű munkás-ember — Domanek István — természetesen messze marad ez irodalmi nagyságtól. De a könyve szórakoztat, sőt itt-ott talán hevít is. Igénytelen alakjaiban ismerősöket fedezünk föl; mintha az utcán, vagy egyebütt mindennap találkozoznánk velök; érdekelni kezd a sorsuk, hogy aztán együtt gondolkozzunk, együtt érezzünk velük, s szorongva lessük golgotájuk végső stációját.

S ami fő: Domanek István magyarul ír. A Nagy Alföld magyarságának ritmusa cseng ki minden sorából. Különösen amikor odahaza jár, mint például a „Forradalom“ című kis rajzában: valósággal mestere a szónak és megfigyelésnek egyaránt. Jó nyelvezete nem hagyja cserben sehol sem.

Mutatóul itt az előszavából egy darab:

„Borongós, mosolytalan az égbolt arra, amerre én járok. Nem süt a jólét, a megelégedettség napsugara errefelé. Viharvert alakok, az élet ostorától űzött emberek járnak itt. Hallom jajszavukat, amint fogcsikorgatva húzzák a lét nehéz igáját. Öntudatlan fél-szegységük bántja a lelkemet. Bánatuk, szenvedésük: tenger. Örömük: egy jelentéktelen, semmitmondó csöpp eme tengerben . . . Behűnyom szemeimet. Árnyak vonulnak el előttem. Roskatag, vihartól űzött emberek. Testvéreim ök. Véreből, húsból valók . . . És ez árnyak megihletik lelkemet. Úgy fáj a szenvedésük . . . Csöpp kis örömük vígságra hangolja lelkemet . . . Így születtek emez igénytelen kis történetkék.“

Az az ember, aki így ír és így érez: nem írhat rossz könyvet.

Novák László.

Vegyes közlemények.

Körünk új helyisége f. é. augusztus hó 1-től VIII, Aggteleki-utca 2a. szám alatt van.

A Hornyánszky Viktor-féle nyomdávalalatt főnöke, Hornyánszky Viktor, nyomdászágának 25-ik évfordulóját ünnepelte két hét előtt. Szeptember 7-én este mintegy 200 főnyi lampionos menet vonult az ünnepelt budai lakása elé, hol a nyomda dalosköre szerenádót adott. Másnap délelőtt 10 órakor kezdődött az ünnepély a nyomda Aradi-utcai telepének géptermében. Küldöttség ment az ünnepeltért, kit Fazekas Alajos, a nyomda művezetője üdvözölt, méltatva a nyomdászág fejlesztése körül kifejtett kiváló érdemeit és az ünnepeltnek jól sikerült plakettjét nyújtotta át. Majd a család nevében — mely teljes számban megjelent — Hornyánszky Gyula tanár üdvözölte és adta át édesatyjának, a nyomda megalapítójának a család részéről készített plakettjét. Végre a technikai személyzet nevében Weisz Miksa szép beszéd kíséretében nyújtotta át a munkások ajándékát, egy díszes ezüstserleget. Hornyánszky Viktor meghatottan köszönte meg a nem várt ünneplést és a felhozott érdemeket megosztotta cégtársával, Hornyánszky Ernővel és Fazekas Alajos művezetővel, kik már évtizedeken keresztül fáradhatatlan munkatársai. A nyomdában lefolyt ünnepséget diszebed követte, melyen az első felköszöntőt Hornyánszky Ernő mondotta. Még több felköszöntő hangzott el, melyek után az ünnepelt emelkedett szólásra, ismét köszönetét fejezve ki a szép ünnepért. Délután 5 órakor a mátyásföldi nagyvendéglőben mükedvelői előadással és reggelig tartó táncsal fejezték be a szép ünnepet.

Új papiros-reagens. A papiros-vizsgáló kémikusnak egész sereg kémiai vegyülék áll rendelkezésére, abból a célból, hogy rövid néhány pillanat alatt eldönthesse, vajjon a kezébe került papirosban van-e faanyag vagy sem. A m. kir. államnyomda papirosvizsgáló laboratóriumában kísérletezés közben ismét olyan szerre akadtak, amely előnyösen használható föl papiros-reagensül. A vegyülék neve *ortoform* s a kőszénkátrány feldolgozása révén keletkező termékek közé tartozik. Egyenlő mennyiségű desztillált vízből és tiszta szeszből álló oldatát a fatartalmu papirosra csöpöptetve, ezt három-négy másodperc alatt sárgára festi. Az eleinte gyengén sárgás szín a szerint, hogy a papiros mily mennyiségű faanyagot tartalmaz: mind sárgábbá lesz, sőt narancs-színű árnyalatba is átmegy. A sok papiros-reagens között az ortoformnak még az a jó tulajdonsága is megvan, hogy reagál a papirosban levő egyéb anyagra is. Így például ha valamely papiros vassal van sárgára festve s faanyagot tartalmaz, az ortoform nemcsak a faanyag jelenlétét mutatja meg, hanem a képződő folt körül halvány ibolyaszínű sáv is tűnik elő. Hogy mennyiben fog az ortoform a jövőben a papirosvizsgálásban szerepelni, s mint olyan mily tulajdonságokat fog még felmutatni, azt majd csak a jövőben eszközözlendő további kísérletek fogják eldönteni. **SZT.**

A **papiroskémia**ban igen érdekes találmányt köszönhetünk most a lipcsei Haas B. mérnöknek, aki kitalálta a módját, hogy a telenyomatot — például makulatura — papiros miképpen lehet a rajta levő nyomdafestéktől tökéletesen megtisztítani, a nélkül, hogy a papiros rostozatában a legcsekélyebb változás is történék. A tisztítás igen nagy papiros-tömegeknél is legföljebb ha két órába kerül, de csak a papirosgyárban eshetik meg. Az eljárás részleteit egyelőre még nagyon gondosan titkolják s csak

annyit árultak el eddig belőlük, hogy az — mint különben magától is értetődik — vegyi szerekkel történik. 100 kiló közönségesebb papiros megtisztításának az ára a munkabérrel és a fölhasznált vegyi anyagok költségével együtt kifutja egy koronából, a jobb fajta papirosé is csak néhány fillérrel kerül többbe.

Új egyengető eljárás. A mechanikai egyengető eljárások száma most néhány hete ismét szaporodott egygyel. Ennek a Lankes és Schwärzler eljárásával némileg rokon eljárásnak a föltalálói: a hannoveri Precht Gyula dr. és az esseni Piepenbrink Károly. A papiros maratógépeül alkoholban oldható, kevés olajjal kevert spirituszlakkot vesznek. Az egyengetésre váró kliséről levonatot készítenek erre a száraz lakkréteggel bevont papirosra s aztán alkoholban oldhatatlan aszfaltporral telehintik, úgy mint az a porzó eljárásoknál szokás. Kissé megmelegítve, az aszfaltpor a festékekkel teljesen összeolvad. Ezután már csak spirituszt öntenek az így készülő egyengető-lapra, amitől a födetlenül maradt lakkrészletek föloldódnak s eltávolodnak, úgy hogy az egyengető-lap kidomborodó képüvé válik. A most már kész egyengető-lapot sellak- vagy zselatin-oldatba való bemártással még ellenállóbbá tehetjük. Mint e rövidke leírásból is kivehető: ez az eljárás kissé körülményesebb a Lankes és Schwärzler-félenél, amennyiben porzás is fordul elő benne. Hogy egyébként mennyiben állja meg a helyét a mi sokféle igényű gyakorlatunkban: azt bizony csak a jövő mutathatja meg.

Sárga és narancsszínű kátrányfestékek színsorozatát sokféleképpen állíthatni elő. Ezek a festékek többnyire a rozanilingyártás melléktermékei. Ilyen a salétromsavas krizanilin, mely valamint a gyapjút, úgy a selymet is szép sárgára festi és mandarin-sárga nevet is visel; hasonló hozzá a foszfin, börsárga xantin stb. Elterjedt alkalmazásban részüül az anilinsárga, de legkitünőbb a tropeolin, mely, valamint származékai: a metanilinsárga, kurkomein stb. azáltal lettek nevezetessé, hogy igen nagy festőképességük van. Sárga vagy barna poralakban jönnek a kereskedésbe. — Szép narancsszínű festék a krizoidin, mely barna por vagy sötét violaszínű kristály-alakokban jön a kereskedésbe, s a gyönyörű aurantia, mely azonban a vele dolgozó munkások testén fekélyeket okoz. A pikrinsav, mely azelőtt a selyem- és gyapjufestésnél volt használatos, ma már kevésbé keresett cikk. A pikrinsav sárga jegecokban képződik, vízben és alkoholban oldható, keserű ízű s aljakkal könnyen robbanó sókat alkot. Helyettesítője a fenolsárga. Szintén oly robbanó természetű a sáfrány-szurrogátum (Victoria orange), ámbár e robbanó természetét már sikerült elhárítani. Kristályos poralakban árulják s a kenyérsütőknél, téstagyárosoknál jelentékeny használatnak örvend, mint a tojássárga és sáfrány helyettesítője. Pompás és igen állandó sárga festékek az auramin-, flavanilin- és a kinolin-sárga. Szintoly jelek az naftalinból származó campobello, naftalin, martius és manchester sárga és narancsszínű festékek. Továbbá a metilnarancs, a mandarin (naftál-sárga) és krocein. Pompás színárnyalatokat képes adni, de nem állandó színű festék a fluoreszcein vagy mint másképp nevezik, uranin.

Hírlapforgalom. A magyar posta az utóbbi esztendőben 144,096.867 drb hírlapot szállított, vagyis 10 millióval többet, mint a megelőző évben. Ebből a mennyiségből az ország területén 125,498.525 hazai lapot kézbesített. Külföldre a Magyarországon megjelent újságok közül 4,973.620 példányt vitt ki, a külföldről azon-

ban már jóval többet, vagyis 13,624.722 darabot szállított be, amiből az tűnik ki, hogy a hírlapokból a behozatal majdnem háromszor nagyobb, mint a kivitel. A külföldre kivitt magyarországi lapok közül 3,616.269 Ausztriába jutott, más országokba pedig 1,357.351 darab ment ki. Az ide járó és az itt kézhez juttatott külföldi lapok legeslegnagyobb része Ausztriában jelent meg, ahonnan az említett esztendőben 12,633.415 drb ujság jött be, míg a többi külföldi lapok száma csak 991.304 darabot tett ki. Magyarországon az említett esztendőben összesen 1084 hírlap jelent meg, amelyek közül politikai lap volt 165, helyi érdekű 288, szépirodalmi 56, szaklap 557, élclap pedig 18. Amint tehát látszik, a szaklapok dominálják a teret, ha nem is példányszámában; a szaklapok száma nagyobb, mint a többi összes ujságé. Nem lesz érdektelen azt sem föltüntetni, hogy az itt kiadott lapok milyen nyelvűek voltak. Magyar-német szöveggel 49 jelent meg. Ezek majdnem kivétel nélkül szaklapok voltak. A német nyelven megjelent lapok száma 159-re rugott és 43 politikai tartalmú volt. Ilyen nyelvű szépirodalmi lap csak egy akadt, de élclap már 6. A horvát nyelvű ujságok száma 5 volt, a szerbeké pedig már 32. Tót nyelven 36, rutén nyelven 4, románul 35, olaszul 3, franciául 4, angolul 2, egyéb nyelven pedig 1 lap jelent meg. Megemlítjük még, hogy azokról az ujságokról, amelyek Horvát-Szlavonországokban jelennek meg, ez az itten közölt kimutatás nem szól.

Az ajánlott leveleket illetőleg Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszter a következő rendeletet adta ki: A postai tarifák és a postaüzleti szabályzat I. része, I. szakasza 11. §-ának 3. pontja szerint tudvalevőleg a kellően felszerelt, frankó- és ajánlási díjra nézve bementesített ajánlott levelek, ha a levélgyűjtő-szekrényben találatnak, ajánlva kezeltetnek, de a feladó ezekről bevételt nem kap. A tarifák I. szakasza 21. §-ának 2. pontja szerint azonban ajánlott levélpostai küldemény elveszése esetében kárpótlás csak az eredeti feladó-bevényt alapján fizethető. Minthogy a levélgyűjtő-szekrényekben talált ajánlott levelekért adandó kárpótlás tekintetében a szabályok kifejezetten nem intézkednek, előfordult eset alkalmából ezt a kérdést a miniszter most úgy rendezte, hogy a levélgyűjtő-szekrényben talált és postai okmányok és előjegyzések által kimutathatólag tényleg postai kezelés alá vett, de kézbesítés előtt elveszett ajánlott levelekért is adható szabályszerű kárpótlás. Erre nézve azonban feltétlenül megkivántatik, hogy az ily ajánlott levél azonossága kétségtelenül megállapítható, továbbá, hogy a feladó ebbeli minőségét, valamint a levélhez való jogát minden kétséget kizáró módon igazolja, úgy amint az a feladó-bevényt elveszése esetére van előírva; végre, hogy a felszólamlás a megállapított határidőben (a feladástól, illetve a levélnek a gyűjtő-szekrénybe dobásától számított egy éven belül)

megtörténjék. A kárpótlás azonban csak ezen felszólalási határidő letelte után, az előirt egyéb feltételek szem előtt tartásával akkor utalványozható, ha a kérdéses ajánlott levélre csupán egy igénylő jelentkezett. Ha több igénylő jelentkezett, ezek igényeikkel per útjára utasítandók s a kárpótlási összeg annak jár, aki kizárólagos jogát jogerős birói ítélettel igazolhatja. Ezt az eljárást a rendelet kiterjeszti arra az esetre is, ha valamely könyvelt küldemény feladó-bevényt mellett adatott fel, de ez a feladónál elveszett.

Amateur-fénynyomat. Amateur fényképészeinknek régóta fáj már a foguk oly eljárásra, amely által lehetővé volna téve az, hogy a nyert negatív segítségével olcsóbban és könnyebben egy nagyobb számú képet nyerhessenek, mint az a rendes folyamatú másolással lehetséges. A fénynyomat az összes sokszorosító eljárások közül még talán legjobban hasonló a fényképhez. Több szakember és amateur vélte kísérleteivel elérni azt, hogy sikerül neki a fénynyomást annyira egyszerűsíteni, hogy az amatőrök által is gyakorolható lesz. Állítólag már sikerült is ez. Leirom dióhéjban bár, de a maga teljességében, milyen a sokszorosítás eme legújabb folyamata, hogy amatőrjeink megpróbálhassák, hátha sikerül nekik annak kivitele. Rendes nappali fénynél fürdetünk közönséges brómezüst fényképészeti fényérző lemezt, nem tovább, mint rövid három percig 3%-os, kettős krómsavas káliumoldatban. A lemezt ebből a fürdőből kivéve, sötét helyen kell száradni hagyni, mert mire teljesen megszáradt már, fényérző. Erre másoljuk az előzőleg elkészített negatívot s másolunk addig, amíg a kép barnás színben nem látható. Megjegyzem, hogy ha oldalra el nem fordított képet akarunk nyerni, megfordított negatívról kell másolni. A másolás félbeszakítása után sötét helyen tiszta vízben jól ki kell mosni a lemezt s a rajta levő képet 20%-os kénalsavas nátronban állandósítani; utána vízben ismét jól kimossuk s megszáritjuk. A megszáradt lemezt glicerin, víz és 5%-os alkohol egyenlő mennyiségű vegyületével kezeljük addig, míg a réteg e folyadékkal tele nem szívja magát. Az eddigi lépéseket az amateur fényképész minden különösebb anyag beszerzése nélkül kiviheti s csupán a következő lépésnél van szüksége új dologra s ez nem más, mint egy kis fénynyomó festék. Óvatosan hengereljük a festéket, papírost helyezzünk a lemezre, s egy nagyon vastag könyv középebe téve (lehetőleg kötetlen könyvet vegyünk használatba), meglehetősen erős nyomást gyakorolunk a becsukott könyvre, amelyben a lemez van. Vigyáznunk kell azonban arra, hogy a nyomás túlságos erős ne legyen s a lehető legegyszerűsebb, különben az üveglemez eltörik. Igen ajánlható ily célra a másoló prés. Egy német szaklap állításá szerint a leirt módon jól preparált lemezről óvatos kezelés mellett 50—70 lenyomat elég könnyű szerrel készíthető.

SZT.

Hivatalos rész.

Választmányi ülés 1906 szeptember hó 14-én.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Löwy Salamon I. alelnök, Fuchs Zsigmond II. alelnök, Morócz Jenő I. titkár, ifj. Aigner Antal II. titkár, Bozsik István pénztáros, Hahn Mór I. Ieltáros, Boros Dezső II. Ieltáros, Burgheim Károly, László Dezső, Novák Alajos, Novitzky N. László, Prüner Arnold, Spitz Adolf és Szabó Róbert választmányi tagok, továbbá Novák László, a szaktanfolyamok vezetője. *Igazolva távol:* Gyöngyösi Sándor és Stefáni József választmányi tagok.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, a mult ülés jegyzőkönyve felolvastatik és Szabó Róbert és Spitz Adolf által hitelesítettik.

A jövő havi programot a választmány a következőleg állapítja meg: választmányi ülés okt. 8-án, havi felolvasó ülés okt. 28-án. November havában pedig nagybörszabású házi estély tartatik.

Novák László jelentést tesz a szaktanfolyamokra vonatkozólag s bemutatja a mult tanév kinyomott Értesítőjét s a jövő tanév programját. A tanfolyam ügyvezetőjéül Wankó Vilmos szaktársat ajánlja, kit a választmány a szóban forgó állásra megválaszt.

BEVÉTEL.

Pénztári kimutatás az 1906. évi augusztus hóról.

KIADÁS.

Áthozat a múlt hóról			4137	68	Házbér aug.—okt. negyedre	67	50		
2 drb Gutenberg-részvény á 50 K			100	—	A Graf. Szemle 1905. évi deficitjére	334	42		
Gutenberg-szobor-alap			378	92	1000 alapszabály, 500 levelező lap	50	—		
Ács-Mihály-alap			515	72	Portóra és írószerekre	6	76	458	68
Tagsági járulékokban befolyt:					Készpénz e hó végén			4038	34
Allamnyomda	6	60			10 drb Hitelsz. részjegy á 10 K			100	—
Athenaeum	22	20			Gutenberg-szobor-alap			378	92
Berkovics-nyomda	1	20			Ács-Mihály-alap			515	72
Budapesti Hírlap	1	80			Szakirodalmi alap:				
Buschmann Ferenc	4	20			A Graf. Szemle 1905. évi kiadása			1910	54
Egyetemi nyomda	4	20			Készpénz e hó végén			322	99
Fővárosi nyomda	6	—							
Franklin	23	40							
Franklin-fiók	4	80							
Galitzenstein	4	20							
Gelléri és Székely	1	20							
Globus	1	80							
Hamburger és Birkholz	2	40							
Hornyánszky	8	40							
Hungária	2	40							
Kertész József	2	40							
Korvin testvérek	5	40							
Légrády	6	—							
Markovits és Garai	1	80							
Márkus Samu	16	20							
Nagy Sándor	6	60							
Neuwald Illés	3	—							
Pallas	17	40							
Pannonia	1	80							
Pap és Schwartz	1	20							
Patria	13	20							
Pester Lloyd	7	80							
Pesti részvény-nyomda	42	—							
Posner K. L. és fia	6	—							
Révai és Salamon	4	20							
Rigler J. Ede	7	20							
Rothberger és Weisz	3	—							
Rózsa K. és neje	4	80							
Schmeltz és Miesner	1	80							
Stephaneum	13	20							
Székesfővárosi házi nyomda	11	40							
Világosság ny.	15	60							
Weisz Adolf	1	80							
Wodianer Fülöp és fiai	4	20							
Vidékről:									
Kassa	9	—							
Szekszárd	6	60							
Gyoma	10	80							
Debrecen	25	20							
Győr	15	0							
Kölozsvár	28	20							
Besztercebánya	8	40							
Egyesektől:									
Siegfried József	360	—							
Novitzky László	240	—							
Mádi Sándor	180	—							
Baka Márton	180	—							
Klein Antal	180	—							
Seidner Ignác	120	—							
Ruff József	120	—							
Lechner Rezső	120	—							
Berger Dezső	120	—							
Farkas Lajos, Bíraucz Döme, Wolf Antal, Wolf Sándor, Frankl Gy., Naschitz Mór, Krucich József, Dukai Károly, Teichner Jakab, Burgheim Károly, Peuker Ferenc, Garai Simon, Schwartz L., Kovács Benő, Seftsik Mihály, Szi- lágyi József, Schultz Béla, Künstler Aladár, Abrahám Leó, Weisz Armin, Schwarz Ambrus, Steinherz Miklós, Weizmann M., Urbán Istv., S'alla Márton, Müller József, Landberger Miksa, Gyikó Kálmán egyenkint 60 fillér, összesen	1580	33							
Ebből 10% a szakir. alapra		432	60	389	34				
		43	26						
Szakirodalmi alap:									
Áthozat a múlt hóról			279	73					
10% a főpénztárból			43	26					
A Grafikai Szemle 1905. évi bevét.			1576	12					
A főpénztártól a deficit fődözésére			334	42					
			7755	19				7755	19

A választmány megbizta az elnökséget, hogy a kereskedelmi minisztériumban és a főnököknél járjon el a szaktanfolyamok támogatása érdekében.

Tárgyalásra kerül a szaktanfolyamok szervezeti szabályainak az a pontja, mely szerint a tipográfiai vázlatkészítés tanfolyamán egy előadó legfeljebb két cikluson át tarthat előadásokat. Löwy Salamon ennek a pontnak megdöntését kéri. Hosszabb vita után, melyben Novák László, Löwy Salamon, Fuchs Zsigmond, Szabó Róbert, László Dezső, ifj. Aigner Antal és Burgheim Károly vettek részt, a választmány a vitás pontot egy szótöbbséggel érvényben hagyja.

A pénztári jelentés és tagsági forgalomról szóló jelentés tudomásul vétetik.

Novák László jelentése az Évkönyvről örvendetes tudomásul szolgál.

A választmány jóváhagyja Brónyai Lajosnak a vigalmi bizottságba való behívását.

Megrendeltetik: a Schweizer Graphische Mitteilungen.

A havi ülés napirendjére felvételik egy számvizsgáló megválasztása.

A választmány elhatározza, hogy célszerűségi okokból a Szakkör belép a „Deutscher Buchgewerbe-Verein“-be.

Burgheim Károly kérdést intéz a Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozólag. Elnök választát felszólaló tudomásul veszi.

Löwy Salamon és Fuchs Zsigmond nyilatkozata után, melyben kijelentik, hogy a szaktanfolyamok munkájában a legjobb tehetséggel fognak részt venni, az ülés véget ért.

Morócz Jenő,
I. titkár.

Tagsági forgalom 1906 augusztus hóban. Beléptek a Körbe: Aschenbrenner Gyula, Glatz Dezső (Pallas), Csápor Gyula (Stephanum), Grünberg Salamon, Adler Ármin (Neuwald), Neuhausler Vilmos (Globus), Hirschbein Albert (Rothberger és Weisz), Seidner Ignác (Községi), Fröhlich Samu (Márkus), Kozlovsky Gusztáv (Egyetemi), Staubach Nándor, Kovács József (Győr), Mikus András (Besztercebánya), Gorszky Tivadar, Patacsony Ottó, Tegyei Károly (Pesti részv.). — **Hátralék miatt törtelendők:** Pálmai József, Szabó Pál, Schmura Gyula, Salamon István, Kapoun János, Kohn Sándor (Franklin), Mikhaletz János, Tuller Ernő (Stephanum), Sonnenschein Miksa (Pátria), Reichenfeld Sándor (Márkus), Marosi János (Kolozsvár), Vercseg Géza, Koromzsay Ambrus, Erdei Ferenc, Kohn Ármin (ismeretlen tartózk.). — A hó végén 940 rendes és 11 tb., összesen 951 tag.

Figyelmeztetjük tagdíjjal hátralékos szaktársainkat, hogy novemberben megjelenő Évkönyvünket csak ama tagok kapják díjmentesen, kik a megjelenéskor két hónál többel nem tartoznak. Ujjonnan beiratkozott tagok, ha júliustól kezdve pontosan fizetnek, szintén megkapják Évkönyvünket. Az előfizetési pénzeket legkésőbb október 15-ig kérjük beküldeni, mert *azontúl 3 kor. lesz az Évkönyv ára.*

Körünk megkeresésére a Budai Szinkör (igazgató Krecsányi Ignác), valamint a Városligeti Nyári Színház (igazgató Feld Zsigmond) az alábbi kedvezményes helyarákat engedélyezte Körünk tagjai, illetve családtagjai részére:

I. Budai szinkör (Krisztinaváros):

Nagy páholy... .. 8 kor. — fil.	Körszék (I. r.)... .. 80 fil.
Zsölyeszék ... .. 1 " 80 "	" (II. r.)... .. 60 "
I. rendű zártszék ... 1 " 40 "	Karzatú zártszék I. sor ... 80 "
II. " " " " 1 " 10 "	" " " " II. " " " 70 "

II. Városligeti nyári színház:

Földszinti páholy ... 8 kor. — fil.	Földsz. old. sz. II. s. — kor. 60 fil.
I. emeleti " " " 6 " — "	I. em. erkély 1-ső sor 1 " 10 "
I. rendű zsölye... .. 1 " 80 "	I. " " többi sor — " 70 "
II. " " " " 1 " 40 "	I. " " zártszék... .. " 60 "
Földsz. oldalsz. I. s. — " 80 "	II. " erkély I. sor — " 70 "

E jegyek váltásához szükséges utalványok ünnep és vasárnap is érvényesek s a Budai Szinkörhöz darabonként 4 fillérért, a Városligeti Nyári Színházhoz darabonként 2 fillérért kaphatók az Athenaeum (Lenkei Alajos), Franklin (Boros Dezső), Pallas (Einöder Antal) és Pesti részv.-nyomdákban (Harsányi János), az anyaezületben Novitzky N. Lászlónál, továbbá Bozsik István szakköri pénztárosnál, a körhelyiségben Gál pénzbeszedőnél.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Ujvilág-utca 2, a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit	fénykép	6 K,	12 db. 10 K.
6 " kis Makart	"	14 "	24 "
6 " kabinet	"	16 "	26 "
6 " Makart	"	20 "	36 "

Megrendelés alkalmával mindig az *utolsó havi nyugtával* kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* ☆ Főmunkatárs *Novák László.*
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

MESTERSZEDŐ, a nyomdásztechnika minden ágában gyakorlatilag képzett elsőrangú erő, mesterszedői, esetleg nyomdavezetői állást keres. Szives megkeresések e lap kiadóhivatalához kéretnek.

Betű- és Tömöntöde.

**FISCHER
ÉS MIKA**

Budapest VI, Révay-utca 6. sz.

A legkülönfélébb célszerű és divatos
könyv- és címbetűkből

nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva. Ajánlja szabadalm. **nyomdai vonalzó-berendezését** táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K.

ELVÁLLAL IGEN JUTÁNYOS ÁRON
EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEKET.

SCHÖNTAG GYULA

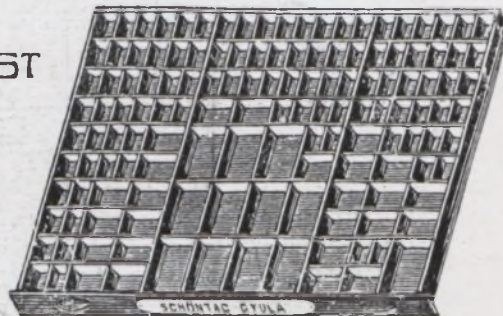
szakasztalos

BUDAPEST

VI, Uári-körút 51.

Kis antiquaszekrény 6 K 40 f.
Nagy szekrény 8 K 40 f.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Megjelent

és a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. sz.), valamint Bozsik J. szakköri pénztárosnál (Budapest VIII, József-utca 23, II. em. 18. ajtó, avagy Vármege-utca 11. szám, Franklin-fiók) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre 1905—1906-iki szaktanfolyamainak értesítője.

Szerkesztették: Tanay József és Novák László.

220 oldal, sok szedés- és egyéb példával. A szakjukban fejlődni óhajtó szakitársak nélkülözhetetlen kézi könyve. Rövid és azért tömör összefoglalásban ismerteti a szaktanfolyamokon előadott tanítási anyagot.

Ára 1 korona.

Vidékre 1 korona 10 fillér.

„Krause“ emeltyűs könyvomó-kézisajtó.

Saját szerkesztésű legújabb sajtónk, egészen vasból, ruganyos nyomással és a taliga visszamenetelét könnyítő szerkezettel.

Szállítási díjtól és vámtól mentesen Ausztria bármelyik vasúti állomására.

Ha a megrendelésben a földökeret küldése nincs világosan kikötve: a nélkül szállítjuk a sajtókat.

A sajtó távirati megjelölése		No	A taliga		A sajtó ára	
földökerettel	földökeret nélkül		széles-sége	hosszúsága	földökerettel	földökeret nélkül
			a kő számára		korona	korona
Mariage	Marialite	MN	45	55	635.—	670.—
Magdalena	Magazijn	MP	55	65	725.—	775.—
Magdolum	Magenader	MPa	55	70	740.—	795.—
Maximilian	Maximianus	MQ	60	80	825.—	880.—
Moriche	Moriolis	MR	65	90	865.—	920.—
Methusalem	Metileno	MS	75	95	1000.—	1055.—
Methule	Metrisch	MSa	75	100	1010.—	1065.—
Melchior	Meldois	MT	80	100	1040.—	1095.—
Melchiades	Meldung	MTa	80	110	1060.—	1115.—
Mumie	Mulvio	MU	85	125	1135.—	1195.—
Mummerei	Mummolus	MV	95	140	1245.—	1305.—
Myscole	Myself	MX	110	150	1520.—	1595.—

Bővebb fölvilágosítást ad: KAUFMANN GYULA, Budapest VII, Kertész-utca 37.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Buch- u. Steindruck-Farben-Fabrik

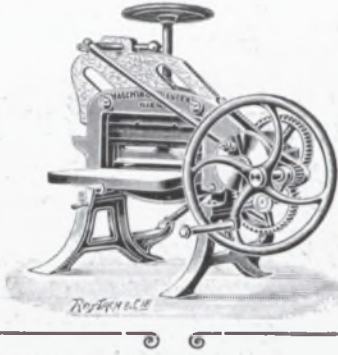
! Nagy díj !

KAST & EHINGER
G. m. b. H.

világhírű gyártmányai a st.-louisi világkiállításon a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Főgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicago-ban.

Képviselő Ausztria-Magyarországra részére:

Carminé Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és vasöntöde
Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
SILBERER A. úr, Galgócon.

ORMOS GUSZTÁV UTÓDAI KÖNIG ÉS BAYER

— fotocinkográfiai műintézete —
Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

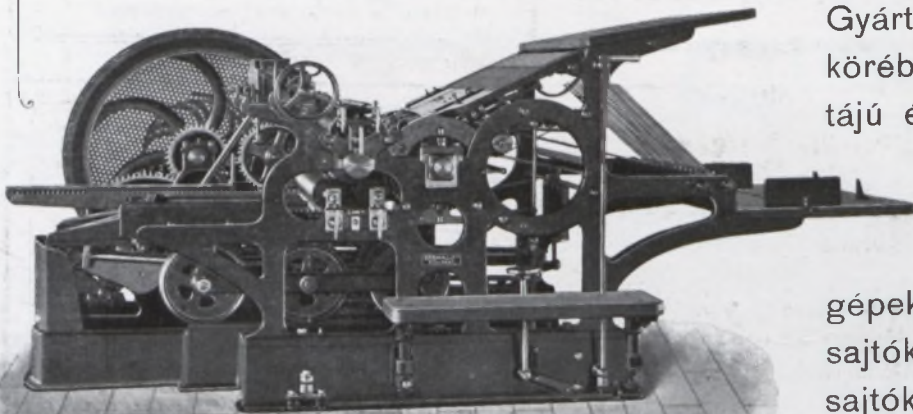
KLISÉK mindennemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kivitelben.
AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— Házonkívüli felvételek. —

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyomdai gyorsajtókat s könyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

KOBLINGER & GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
tatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14-61.

Alapított 1892.

BEIT & Co.

HAMBURG

DRUCKFARBEN FABRIKEN

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Súlyom-utca 13.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS
SZERSZÁMGYÁRA

Budapest VI, Király-u. 26.

Telefonszám 14-16. Alapított 1878-ban.

Főüzlet és gyár: **Bécs VII, Burggasse 90.**

A grafikai iparágak összes szükségleteinek
raktára.

Képviselője: **König és Bauer, Würzburg;**
Hugo Koch és August Fomm, Lipcse
cégeknek.

Ausztria-magyarországi vezér-
képviselője a **MONOTYPE**
betűöntő- és szedőgépek.

A párisi kiállításon grand prix-vel
és két aranyéremmel, a st.-louis-i
kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Nyomdafestékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarti és feuerbachi
gyáraiból. Fiókgyárak: Berlinben,
New-Yorkban és Chicagóban.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VI, Teréz-körút 21. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére való fekete és színes, valamint réz-nyomáshoz szükséges mindennemű és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe

Tervezte és magyarázó szövegét írta:
☐ FIRTINGER KÁROLY. ☐

Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
Az Évkönyv megrendelői féláron kapják.

Budapesti Gutenbergház

NÁDOR LAJOS

Budapest VIII. kerület, József-utca 56. szám.

A grafikai iparágak összes szükségleteinek raktára. ☉ Nyomda-
festékek, kencék és hengeranyag
☉☉☉☉ nagy raktára. ☉☉☉☉

☉☉ Tömöntöde-berendezések, ☉☉
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, ☉☉ formázó készülékek
☉☉☉☉ stb., stb. ☉☉☉☉

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen
rekonstruáltak. Teljes nyomdaberendezések is szállítanak.

TELEFON 54-48.

KÉPVISELETEK : Berger és Wirth lipcsei festékgyár ; Magyar gyors-
sajtó-gyár (Kaiser L. Fiai) ; Faber és Schleicher könyomdai gép-
gyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

Megjelent a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest, V. ker., Hold-utca 7. szám) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamának 1904/1905-ik

évi Értesítője.

Terjedelme összesen tíz ív. A szaktanfolyami jelentésen kívül közli a szakelőadások kivonatát ismertetését is, s ezért minden nyomdász számára igen hasznos szakkönyv számba veendő. Különösen jó eredménnyel olvashatják ama szaktársaink, akiknek a távol vidéken nincs alkalmuk intenzívebb szaktanulmányokra.

A könyv tartalma egyebek közt a következő: A grafikai iparágak általános áttekintése. — A könyvnyomtatás általános áttekintése. — A könyvnyomtató és a nyelvtan. — A könyvnyomtatás mint iparművészet. — A mesterszedő hivatása. — A könyvszedés szabályai. — A modern könyvszedés. — A táblázatszedés. — A könyvnyomtató betűi. — A könyvnyomtató kész díszítményei. — A mesterszedésbeli irányzatok. — A könyvnyomtatás feltalálása. — A névjegy. — A céget hirdető kártyák. — A levélfej. — A gyorsajtó története és fejlődése. — Meghívók és hasonló nyomtatványok. — Számlák, memorandumok, körlevelek és hasonló nyomtatványok. — A betűöntés köréből. — A papiros. — A könyvcím. — A könyvnyomtatás története.

Ára 80 fill., vidékre portómentes küldéssel 1 kor.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS
BETŰÖNTŐDE RESZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet-
és betűujdonosságokból, rézléniákból,
vignettákból és a t. ▽ Legnagyobb
választék orosz betűkből. ▽ Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és
segédeszközökkel. ▽ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

PUSZTAFI ÉS TÁRSA

Budapest V, Pannónia-u. 2/b

a kik mintákkal
és ajánlatokkal
szolgálnak.

Első magyar könyv- és könyomdai
festék- és hengeranyag-gyár.

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITŰNTETÉS.

Hengerek öntése lapos
és körforgású gépek-
hez. Olcsóbb és jobb
a házi öntésnél.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST

IX, Márton-utca 19.

Újság-, mű-, illusztráció- és
díszmű- és mindenféle szí-
nes festékek, valamennyi
grafikai iparág részére. ▽
SZEDŐSORZÓ, igazítható
feszítővel, szab. saját találm.

47.004. és 53.406. sz. magy.-osztr. szabad.

TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

„PATENT“ gelatin-
hengeranyag.
Kencék és bronzok.

Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból
és kizárásokból,

továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és egyéb nyomdai föl-
szerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan
foganatosítatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNYA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

Magyar királyi államvasutak nyári menetrendje.

Budapest ny. p. u. — Párkány-Nána és vissza.

Állomások	Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.	
	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III
Budapest ny. p. u. .... ind.	6 01	6 12	6 15	6 05	7 20	8 05	8 50	9 35	10 20	11 05	11 50	12 35	13 20	14 05	14 50	15 35	16 20	17 05	17 50	18 35
Pálota-Ujpesti ..... érk.	6 52	6 33	7 11	7 58	8 22	9 05	9 30	9 58	11 40/11 52	12 31	13 16	14 01	14 46	15 31	16 16	17 01	17 46	18 31	19 16	20 01
Váczi ..... érk.	7 06	7 06	7 11	7 58	8 22	9 05	9 30	9 58	11 40/11 52	12 31	13 16	14 01	14 46	15 31	16 16	17 01	17 46	18 31	19 16	20 01
Nagy-Maros ..... érk.	7 06	7 06	7 11	7 58	8 22	9 05	9 30	9 58	11 40/11 52	12 31	13 16	14 01	14 46	15 31	16 16	17 01	17 46	18 31	19 16	20 01
Párkány-Nána ..... érk.	8 06	8 06	8 36	8 36	10 30	10 30	11 25	11 25	12 19	13 14	14 09	15 04	15 59	16 54	17 49	18 44	19 39	20 34	21 29	22 24

Állomások

Párkány-Nána ..... ind.	4 25	4 33	5 22	6 18	6 55	7 30	8 19	8 54	9 15	9 49	10 23	10 57	11 40	12 23	13 06	13 49	14 32	15 15	15 58	16 41
Nagy-Maros ..... érk.	5 10	5 49	6 18	6 51	7 28	7 54	8 57	9 15	9 49	10 23	10 57	11 40	12 23	13 06	13 49	14 32	15 15	15 58	16 41	17 24
Váczi ..... érk.	5 42	6 14	6 51	7 19	7 41	7 54	8 54	9 15	9 49	10 23	10 57	11 40	12 23	13 06	13 49	14 32	15 15	15 58	16 41	17 24
Pálota-Ujpesti ..... érk.	4 09	5 17	6 09	6 52	7 19	7 41	7 41	8 45	9 10	9 25	10 20	10 50	12 05	12 35	1 20	1 40	2 10	2 30	3 00	3 30
Budapest ny. p. u. .... érk.	4 18	6 25	6 35	7 05	7 35	7 45	8 00	8 45	9 10	9 25	10 20	10 50	12 05	12 35	1 20	1 40	2 10	2 30	3 00	3 30

Megjegyzések: * Ezen vonatról az egy óra szelő szomszédos forgalmú meneteknek érvénytelenek.
 * Május hó 20-tól bezárólag szeptember hó 9-ig vasár- és ünnepnapokon közlekedik.

Budapest k. p. u. — Bicske és vissza.

Állomások	Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.	
	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III
Budapest k. p. u. .... ind.	6 20	6 35	7 35	8 00	8 55	9 30	10 25	11 20	12 15	13 10	14 05	15 00	15 55	16 50	17 45	18 40	19 35	20 30	21 25	22 20
Nagy-Maros ..... érk.	6 49	7 15	8 15	8 55	9 45	10 35	11 30	12 25	13 20	14 15	15 10	16 05	17 00	17 55	18 50	19 45	20 40	21 35	22 30	23 25
Váczi ..... érk.	7 20	7 52	8 52	9 07	9 55	10 45	11 40	12 35	13 30	14 25	15 20	16 15	17 10	18 05	19 00	19 55	20 50	21 45	22 40	23 35
Budapest k. p. u. .... érk.	8 10	8 30	9 30	9 45	10 35	11 30	12 25	13 20	14 15	15 10	16 05	17 00	17 55	18 50	19 45	20 40	21 35	22 30	23 25	24 20

Megjegyzések: * Ezen vonatról az egy óra szelő szomszédos forgalmú meneteknek érvénytelenek.
 * Május hó 20-tól bezárólag szeptember hó 9-ig vasár- és ünnepnapokon közlekedik.

Budapest k. p. u. — Hatvan.

Állomások	Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.	
	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III
Budapest k. p. u. .... ind.	6 15	7 10	7 40	8 10	8 55	9 35	10 20	11 05	11 50	12 35	13 20	14 05	14 50	15 35	16 20	17 05	17 50	18 35	19 20	20 05
Péceli ..... érk.	6 59	7 45	8 27	9 15	10 19	11 17	12 14	13 08	14 02	14 56	15 50	16 44	17 38	18 32	19 26	20 20	21 14	22 08	23 02	23 56
Gödöllő ..... érk.	7 21	7 45	8 50	9 09	10 05	11 05	12 08	13 08	14 02	14 56	15 50	16 44	17 38	18 32	19 26	20 20	21 14	22 08	23 02	23 56
Gödöllő ..... ind.	7 52	7 45	9 01	9 40	10 47	11 45	12 53	13 53	14 50	15 46	16 42	17 38	18 34	19 30	20 26	21 22	22 18	23 14	24 10	25 06
Hatvan ..... érk.	8 07	8 15	8 48	9 40	10 23	11 40	12 57	14 14	15 31	16 48	18 05	19 22	20 39	21 56	23 13	24 30	25 47	27 04	28 21	29 38

Hatvan — Budapest k. p. u.

Állomások	Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.	
	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III
Hatvan ..... ind.	8 27	8 35	8 30	8 56	9 22	9 58	10 24	11 00	11 26	12 02	12 28	13 04	13 30	14 06	14 32	15 08	15 34	16 10	16 36	17 12
Gödöllő ..... érk.	8 35	8 35	8 30	8 56	9 22	9 58	10 24	11 00	11 26	12 02	12 28	13 04	13 30	14 06	14 32	15 08	15 34	16 10	16 36	17 12
Gödöllő ..... ind.	8 35	8 35	8 30	8 56	9 22	9 58	10 24	11 00	11 26	12 02	12 28	13 04	13 30	14 06	14 32	15 08	15 34	16 10	16 36	17 12
Budapest k. p. u. .... érk.	8 50	8 50	8 50	9 16	9 42	10 18	10 54	11 30	12 06	12 42	13 18	13 54	14 30	15 06	15 42	16 18	16 54	17 30	18 06	18 42

Hatvan — Budapest k. p. u.

Állomások	Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.		Sztv.		Gy. v.	
	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III	I-II	I-III
Hatvan ..... ind.	8 27	8 35	8 30	8 56	9 22	9 58	10 24	11 00	11 26	12 02	12 28	13 04	13 30	14 06	14 32	15 08	15 34	16 10	16 36	17 12
Gödöllő ..... érk.	8 35	8 35	8 30	8 56	9 22	9 58	10 24	11 00	11 26	12 02	12 28	13 04	13 30	14 06	14 32	15 08	15 34	16 10	16 36	17 12
Gödöllő ..... ind.	8 35	8 35	8 30	8 56	9 22	9 58	10 24	11 00	11 26	12 02	12 28	13 04	13 30	14 06	14 32	15 08	15 34	16 10	16 36	17 12
Budapest k. p. u. .... érk.	8 50	8 50	8 50	9 16	9 42	10 18	10 54	11 30	12 06	12 42	13 18	13 54	14 30	15 06	15 42	16 18	16 54	17 30	18 06	18 42

Megjegyzések: * Ezen vonatról az egy óra szelő szomszédos forgalmú meneteknek érvénytelenek.
 * Május hó 20-tól bezárólag szeptember hó 9-ig vasár- és ünnepnapokon közlekedik.